

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

DEN SVENSKA QVINNAN.

FEMTE ÅRGÅNGEN.

Andra häftet.

Innehåll:

	pag.
VIII. Några ord om den andeliga folkbildningen inom Sverige och andra evangeliska länder, af <i>Esselde</i>	81.
IX. Om kvinnors användande i åtskilliga befattningar i statens eller kommunens tjenst, af <i>L--d</i>	102.
X. Dante Alighieri, Biografisk skizz, af <i>T. K.</i>	106.
XI. Madame Marie Pape-Carpantier, af <i>Esselde</i>	114.
XII. Göken, hans natur och vanor, af <i>S--a</i>	127.
XIII. Qvinnan, poem af <i>O. E.</i>	137.
XIV. Lilla Nannie, efter engelskan af <i>L. S.</i>	137.
XV. Tvenne Qvinnor, II. af <i>—ra</i>	138.
XVI. Nytt på vår Bokhylla, af <i>Reader</i>	152.
XVII. Qvinnan såsom Trädgårdsodlare, af <i>Esselde</i>	156.
XVIII. Vår Portfölj.	160.

UPSALA.

ESAIAS EDQUIST.

1863.

Obs. omslagets tvenne sista sidor.

VIII.

Några ord om den andeliga folkbildningen inom Sverige och andra evangeliska länder *).

Kunskap, undervisning, upplysning! se der ett rop, som ljuder genom tiden med en allt kraftigare, allt mera genomträngande ton, ett rop, för hvilket man förgäfvades skulle bjuda till att göra sig döf och till hvilket också hvar och en, som i aldrig så liten mån blifvit fattad af tidsandan, med mer eller mindre intresse lyssnar.

Att detta, så vidt som det innebär ett allmänt stegradt begär efter vetande, är ett glädjande tidens tecken, lär ingen vilja bestrida; och likväl torde man till och med i denna yttring af en bland de onekligen ädlaste af tidens impulser kunna skönja ett genomgående drag af en bland tidehvarfvets missriktningar: *dess sträfvan efter materiel förkofran på bekostnad af den andeliga.* Frågar man sig nemligen *hvad slags* kunskap och upplysning, folken under de sista årtiondena så ifrigt åstundat och myndigheterna hittills visat sig mest beredvilliga att erbjuda, skall man finna att det hufvudsakligast är i sådana ämnen, som ega en praktisk tillämpning för det *materiella* lifvet. Öfver allt söker man genom slöjdskolor och tekniska tillämpningsskolor befordra den praktiska yrkesbildningen. Vetenskaperna populariseras allt mera för att tjena industriens gigantiska företag. Undervisningen i de allmänna läroverken har dessutom blifvit mycket mera lämpad att utbilda lärjungarne till driftiga och praktiskt nyttiga medborgare än fallet var för längre tid tillbaka, då man mera afsåg att, genom djupgående studier i abstrakta ämnen, utveckla själsförmögenheterna och rikta dem till hvad man *då* ansåg vara ett högre mål, än den simpla praktiska nyttans. Att dessa *nu* beledda åsichter behöfde ett korrektiv lærer väl vara onekligt; men kanske har man i detta som i många andra fall, vid bemödandet att rätta *en* öfverdrift slagit öfver till en annan, och sålunda i ett och annat afseende gått öfver målet.

*) Med anledning af Professor C. A. Toréns Berättelse "om Religionsundervisningen i några fremmande länder."

Förmånerna af den nya tidsriktningen kunna dock ingalunda förnekas. Man behöfver deribland endast nämna arbetets erkända ära, arbetarens större insigter i sitt yrke och stegrade anseende, det minskade svalget mellan samhällets tärande och närande klasser, en växande industriel företagsamhet, samt en alltmera växande medborgerlig allmänanda, *så snart det är fråga om landets materiella förkofran*. Men alla dessa förmåner gälla hufvudsakligen, om ej uteslutande det, som man företrädesvis kallar det *praktiska* lifvet inom samhället, den industriella, sociala och politiska verksamheten. Man gör allt för att befordra det *nyttiga*, för det i timligt afseende fördelaktiga, men hvad gör man för att i samma mån närma sig det evigt *sköna*, *rätta* och *sanna*? Man talar om några årliga stipendier till konstnärer och litteratörer, om våra förmildrade lagar, om våra välgörenhets- och uppfostringsanstalter. Men kunna väl de åtgärder, som i dessa afseenden blifvit vidtagna, sägas väga något *betydligt* i vågskålen, jemförda med våra storartade, materiella sträfvanden? Kan man på allvar hoppas, att de bilda den nödiga motvigt, som kan förhindra sinnena att försjunka i timliga omsorger, i världsliga bestyr, i sinnliga njutningar?

Kringhvärfda af dylika, ofrivilligt uppstående spörjsmål och dragna än hit och än dit under en fäfäng sträfvand att erhålla svar på dem alla, hafva vi slutligen stannat vid det väsendtligaste af dem, vid det, som utgör grunden för alla de öfriga, i det vi frågat:

Då man i vårt land under de sista decennierna gjort allt för att befordra det materiella lifvets förkofran och, så vidt möjligt, sprida alla för detsamma användbara kunskaper, hvilka man genom nya undervisningsmetoder, sökt göra så lefvande och praktiska som möjligt — hvad har man gjort för att i samma mån rikta och utveckla det *andeliga lifvet* hos nationen? Hvad har man gjort för att *sprida kunskapen om de eviga sanningarne* och för att göra äfven denna kunskap *levande och verksam*?

Vi sökte svaret inom våra folkskolor. I lärjungarnes slöa blickar, då de tanklöst besvarade de mekaniska frågorna eller meningslöst upprabblade de machinmessigt inlärdade katekesförklaringsarne, stod tydligt att läsa — *Intet!**). Vi sökte inom de fullpackade kyrkosalarne, der nattvardsläsningen försiggår, och funno

*) Några glädjande undantag från detta förhållande finnas visserligen. Men så länge dessa ljusglimtar endast äro enstaka yttringar af *enskild*, *personlig* inverkan, utan stöd af en *allmänt* påkallad, genomgripande reform, skola de förblifva blotta *undantag*.

der föga mera gynnsamt svar, hvad menige mans barn beträffar, hvilkas, af den försöffande katekesläsningen i skolan, ohjelpigt förslöade tanke och känsla knappast kunna återväckas till lif ens af den mest nitiske presterlige lärare, sådane som den svenska kyrkan, Gud ske lof, aldrig saknat, om de ock under olika tidpunkter varit mer och mindre sällsynta. Inom högre läroverk anses väl religionsundervisningen stå på en bättre grund, och dock gör sig äfven här, synnerligast bland flickskolorna, den själsdödande slentrianen ej sällan gällande och förqväfver allt högre och friskare andeligt lif*). I goss-skolor deremot finner man christendomsundervisningen blott alltför ofta behandlas såsom en bisak, om ej rent af uteslutas från läroämnena**), för att, såsom man säger, gifva plats för "de praktiskt nyttiga kunskaper, hvilka en ung man behöfver, för att kunna bana sig en hedrande väg genom lifvet."

Att christendomskunskapen, sådan den nu i skolorna meddelas, anses öfverflödig för detta ändamål, torde väl i sig sjelf inebära den hårdaste domen öfver det antagna lärosättet, likasom den tydligaste vink derom, att kunskapen om de eviga sanningarne ej får förblifva ett dött kapital, utan måste göras till en inbringande skatt, ett rikt pund, att bringas ut med i den allmänna rörelsen, att sättas i lifligaste omlopp man och man emellan, för att bära hundradefallt frukt och välsignelse för tid och evighet.

För öfrigt bestrider väl ingen att tidens materiella riktning behöfver en motvigt. Hvaruti denna motvigt bör bestå, derom äro måhända tankarne delade; men säkerligen äro de få, som förneka, att en på lefvande kunskap grundad christendom, en i lif och handling sedligt verksam gudsfruktan måste intaga främsta och största rummet, om någon verklig motvigt skall erhållas. Men då återkomma vi alltid till samma frågor: hvad har man hos oss gjort, för att inom det andeliga lifvet hålla jemna steg med den växande rörelsen inom det materiella? Då man mångdubblat antalet af praktiska yrkesskolor och, enligt tidens fordringar, förbättrat undervisningsmethoderna i alla läroämnena, som röra det materiella lifvet — hvad har man gjort för att i samma mån

*) I en af våra bästa pensioner läsas, af 11 års flickor, 3:ne katekeser samtidigt utantill.

**) Man har sagt oss, att sedan läroämnets omfång blifvit alltmera förminskadt, ett förslag att ur skolan helt och hållet utesluta all christendomsundervisning och lemna den åt hemmet, verkligen blifvit väckt af några lärare inom ett af de mest ansedda läroverken i hufvudstaden.

sprida christendomskunskapen och äfven här, genom ett tidsenligt, mera praktiskt och åskådligt lärosätt, ingjuta nytt lif i undervisningen? Eller, för att gå ännu närmare på sak: *Finnes det väl något enda läroämne inom våra skolor, som, ifråga om lärarkrafter, undervisningsmethod, läroböcker m. m. under de sista 50 åren, i trots af tillsatta katekes-kommissioner m. m. stått orörligt stilla på samma punkt, mer än endast "den angelägnaste kunskapen" — läran om målet för all undervisning, för all skolgång, vare sig i bygdens småskolor, i städernas lärdomsanstalter, eller i den stora allmänneliga folkskola, som kallas Lifvet — läran om Gud och om det eviga lifvet?* Svaret ljuder med sorglig betoning från alla, som hafva något närmare med frågan att skaffa — fäder, mödrar, lärare och lärarinnor. Äfven förutsatt, att den nu begagnade och visserligen till en del urartade methoden, *någonsin* varit fullt tillfredsställande, måste man erkänna att vår tid fordrar en annan. Folkens andeliga behof stegras så väl som deras materiella. Menniskosläget lär och lever på ett annat sätt nu än för sekler tillbaka, om ock ytterst för samma mål, och kan lika litet som tiden tvingas att stå stilla. Det blir således fåfängt att söka rättfärdiga stillaståendet med förklaringen att en oförändrad lära fordrar ett oförändradt lärosätt. Men hvaraf detta stillestående härflyter? Hvarför, då undervisningsfrågorna i allmänhet med intresse omfattats, denna lifsfråga, om ock ej förbisedd, dock så länge förblifvit olöst? och hvarför, då man nu omsider öfvergått från ord till handling, initiativet blifvit taget icke af *kyrkans män*, hvilka det väl närmast tillhört, utan af *regeringen*?*) Huruvida detta det viktigaste läroämnets stillastående kan tillskrifvas något motsvarande stillastående inom vår kyrka? Om, i så fall, denna tröghet fortfarande skall sprida sitt förlamande inflytande öfver dess unga, verksamma lifskrafter, eller om det nuvarande stillastående är en blott öfvergående hvila, en nog lång andhemtning till förnyade kraftiga ansträngningar, som inom kort skola ingjuta anda och lif i lära, i skola och i lefverne? — se der frågor, som vi lika litet våga besvara, som vi kunna förhindra att de dagligen och stundligen tränga sig in på oss.

Då nu emellertid, orsaken må vara hvilken som helst, stillaståendets princip af ålder gjort sig gällande inom den religiösa undervisningen, måste man vara tacksam att regeringen gifvit impulsen till en önskvärd förändring. Väl hade sannolikt reformen

*) På grund af Rikets Ständers underd. skrivelse, mot hvilken Presteståndet allena opponerade sig.

kunnat blifva ännu mera genomgripande och verksam, om den inträffat samtidigt med den friare, af verldsliga bestyr *) mindre störda ställning, som man har att hoppas för kyrkans lärare, hvilkas omedelbara ingripande i den undervisning, som hittills uteslutande ålegat skolläraren, vore så behöflig. Men då förändringen i presterskapets ställning låtit så länge vänta på sig, att man knappast kan förutse, när den skall blifva fullständigt genomförd, kan man ej annat än på det högsta glädja sig åt att regeringen tagit första steget, i det hon under förlidet år låtit undersöka de olika methoderna för religionsundervisningen i fremmande länder och derigenom förbereda ett förslag till förändradt lärosätt i våra egna skolor, hvilket förslag redan nu lär vara utarbetadt och inom kort torde komma att meddelas vederbörande. Man har så mycket mera skäl att glädja sig åt denna regeringsåtgärd som valet af den man, hvilken erhållit det viktiga uppdraget, gifvit den säkraste borgen för en lycklig lösning af denna svenska folks lifsfråga — den säkraste borgen för att, *så vidt som på honom beror och hans åsichter kunna göra sig gällande* det gamla döda och dödande lärosättet skall efterträdas af ett bättre, medförande friska, lifgifvande fläktar från all kunskaps källa. Om då, såsom vi äro öfvertygade, de många verksamma och lifskraftiga elementer, den svenska kyrkan innehåller, skynda att i sig upptaga och i möjligaste mätto med kyrkans och skolans högsta intressen införlifva det nya förslag, af hvilket vi hafva så mycket att vänta, då kommer, med Guds hjälp, ett nytt, ett lyckligare skifte att inträda, som skall bringa i full harmoni och samverkan det andeliga arbetet inom *kyrkan* och *skolan*, och mellan *folket* och dem framkalla det goda förstånd, det fulla förtroende, som nu blott allt för ofta saknas.

Att dessa förhoppningar, grundade på ett förslag, om hvilket ännu ingenting positivt är känt, dock icke äro öfverdrifna, derom vittnar icke blott, såsom vi redan nämnt, valet af den person, som erhållit uppdraget, men äfven den af honom afgifna berättelsen, rörande resultatet af den resa han på statens uppdrag för det ofvannämnda ändamålet företagit. För att gifva våra läsare tillfälle att sjelfva döma härom, och för att uppmana dem att, genom läsande af den värderika skriften i dess helhet, göra

*) Man erinre sig de årslånga riksdagarna och de otaliga kommunalbestyr, i hvilka presterskapet måste deltaga, oberäknadt det vidlyftiga landtbruk, som i följd af det gamla, ännu för det mesta behållna lönesättet åligger en del församlingsherdar.

sig förtroliga med det vigtiga ämne den afhandlar, meddela vi här en kort öfversigt af

Professor C. A. Toréns Berättelse om Religionsundervisningen i några fremmande länder. (Stockholm 1863.)

Vi göra det så mycket hellre som innehållet, oberäknadt det allmänna intresse det måste ega för hvar och en, som nitälskar för Guds rikets utbredande på jorden, och oberäknadt dess ofvan antydda vigt för det väntade förslaget till en förändrad religionsundervisning inom de allmänna läroverken i vårt fädernesland, dessutom innefattar de dyrbaraste, indirekta lärdomar och anvisningar, som, rätt förstådda, kunna blifva af oberäknelig vigt för de svenska hemmen, för mödrar, för lärarinnor, för hvar och en, som vet sig af en gudomlig lärare hafva erhållit den dyra uppmaningen: "*låter barnen komma till mig.*"

Författaren börjar sitt arbete med ett tacksamt erkännande deraf att, i vår tid, mångenstädes ett nytt lif börjat förspörjas inom det andeliga området och särskildt inom religionsundervisningen. Att äfven detta nya arbete ännu är behäftadt med mycken omognad och brist, vill han ej förneka, men intygar att ett positivt godt dock redan uppnåtts -- det, att man blifvit ense i den punkten, att *mensklighetens sanna styrka, frid och glädje beror derpå, att det uppväxande släktet får åtnjuta en sannt kristelig daning.* Den harmoni, som på de senare åren i detta afseende uppkommit mellan regeringarne och de skarpsyntaste, de mest varmhjertade bland deras folk, synes författaren såsom ett gladeligt tidens tecken, hvars orsaker han spårar långt utöfver klokhets beräkningar, eller den blott menskliga välviljans impulser, upp till all vishets och all godhets källa.

"Gud har velat lyfta sin sunkna församling", säger författaren. "Han unnar henne en starkare fläkt af sin Andas vederqwickelse. Derifrån hafva förbättringarne utgått: från denna fria gudomliga vilja skola de, (i trots af växande lidanden och stormar) steg för steg, i allt renare och starkare mått utgå, på det att Guds stora och salighetsbringande afsigter med menniskorna alltmera måtte gå i verkställighet."

I afseende på en förbättrad religionsundervisning framstår för författarens tanke främst de tvenne stora länder, hvilka inom den evangeliska christenheten äro de mest betydande och mest inflytelserika: *Tyskland* och *England*. Det är också dessa länder hans forskningar egentligen gällt och derifrån, som han hemtat

de iakttagelser rörande religionsundervisningen, för hvilka han i den ofvannämnda skriften redogjort.

I det protestantiska Tyskland synes den andliga folkbildningens stora sak hafva legat regeringarne varmt om hjertat och blifvit, under samverkan med kyrkostyrelserna, nitiskt befordrad, främst genom uppsökande och användande af sådana *personer*, hvilka genom särskildt rika gåfvor varit i stånd att, dels omedelbart ingripande, dels medelbart verkande, bidraga till det stora målets uppnående. Det synes förf:n som om en ström af christlig tro (om ock här och der ej ogrumlad af verldsliga afsigter) brutit sig fram genom de större tyska kyrkosamfundet, och bringat med sig lif, glädje och fruktbarhet. Förf:n påpekar hurusom en dylik mera allmän pånyttfödelse af det andeliga lifvet inom vissa folk har sin stora betydelse för alla. "Hvad Gud gör bland det ena folket", säger han, "har sin betydelse äfven för det andra, allrämest då frändskapens och bekännelsens band förena dem." Ur denna synpunkt blir således iakttagelserna rörande religionsundervisningen inom de protestantiska tyska staterna af synnerlig vigt för Svenskarne. Särskild vigt har i detta hänseende den af förf:n omnämnda genomgripande reform, hvilken i flera af de tyska kyrkosamfundet föregått med den litteratur, som ligger till grund för den andeliga folkbildningen.

"Läroböcker, hvilka behandla de högsta föremålen för menschlig kunskap på ett armt, torftigt, andefattigt sätt, utan himmelsk must och gediegenhet, hafva steg för steg blifvit utträngda och försvunnit från fältet." "Isen", tillägger förf:n, på sitt egendommiga, varmhjertade språk, "isen är ej endast bruten: en vårfläkt har bortfört den."

Det torra, abstrakta sättet att meddela christendomen (det så kallade *Sokratiserandet* *), som under en lång tid var ganska allmänt i Preussen och Sachsen, då allt berodde på sönderdelning och ensidig förståndsmessighet, då undervisningen icke innebar stort annat än en öfning för eftertanken**), hvilken kunnat

*) På hvad sätt denna method stundom blifvit tillämpad i Sverige intygar Professor Törneros, då han berättar huru han, vid ett besök i en folkskola frågat en af lärjungarne om skillnaden mellan rätt och orätt, då läraren med förklaringen, att *hans* lärjungar voro vana vid en mera sokratisk läromethod sjelf upprepade frågan under en annan form, sägande: "Hör du Per! Om mor din gjorde en smörgås åt Pål, och du toge den — hvad gjorde du då?" — "Åt upp den!" svarade Per.

***) Till en dylik tankeöfning synes Prosten Fröbergs Svenska ka-

åstadkommas lika väl vid behandlingen af hvilket läroämne som helst, har måst gå sina färde. Lika afgjort, som man i allmänhet tycks vara emot denna ensidighet, att vid bibringandet af den christliga kunskapen nästan uteslutande anlita förståndet eller reflexionen, hvarigenom, såsom förf:n så riktigt anmärker, icke heller denna själsförmögenhet kommer till sin fulla rätt eller till sin fulla tjenst i detta ämne, *lika bestämdt är man riktad emot ett falskt och oriktigt anlitande af minneskraften.*

"Så högeligen angeläget det är", säger förf:n, "att denna själskraft tages i anspråk, då fråga är att behålla de viktigaste ord och tankar, så förkastligt är det att missbruka densamma. Öfverallt der jag rest vet man af ett sådant missbruk, såsom tillhörande en förfluten tid, öfverallt är domen deröfver bestämd och oinskränkt. Den gamla mekaniska läsningen, enligt hvilken de dyra, heliga, saliga satserna lades oförstådda, osmälta, oförbrukade i minnet, utan att tanken och hjertat på samma gång fingo någon del deraf, detta sätt att inhemta christendomen finner ej mera något försvar. . . . Alla religiösa pedagoger och tänkare, de må nu för öfrigt hafva en mera fri eller en mera sträng uppfattning af saken, bryta enhälligt stafven deröfver. Sjelfva memorerandet (på-minnet-läggandet) finner visserligen och med goda skäl sina ifriga förfäktare. Men detta får ej ske på ett dött sätt, utan så, att det innebär en i möjligaste mån personlig tillagnelse af det lefvande ämnet. Man anser det ej vara något tillagnande, der icke den späda tanken, efter måttet af sin kraft, satt sig i rörelse för att emottaga det som erbjudes.

Såsom allmänt betecknande drag af religionsundervisningen i nästan hela det evangeliska Tyskland, anmärkes: att den *Heliga Skrift* mer än något menskligt ord lägges till grund för undervisningen; att den tidigaste undervisningen gerna sker på åskådningens och den personliga meddelsens väg, samt att den andliga sångens inlärande intager en betydande plats. Inom Preussen äro dessa karaktersdrag synnerligen förherrskande, hvaremot man i andra stater vid ett närmare skärskådande finner åtskilliga afvikelser härifrån. — Förf:n ger en kort öfersigt af Preussens från äldre tider rikt utbildade folkskolelif, hvilket redan genom

tekesförklaring afsedd, då läraren uppmanas att begagna den såsom läsebok och derunder låta lärjungarne *grammatikaliskt analysera hvarje sats*, för att sålunda införlifva dem med det bibliska tungomålet och "lägga en välsignelserik grund för vidare framsteg i religionsundervisningen."

Fredrik II:s omsorg fick en högre utveckling, och sedermera genom den ädle Schweitzarens, *Pestalozzis*, inflytande erhöi den spänstiga ande, den arbetets nerf och lifskraft, som ännu så fördelaktigt utmärker detsamma. "Fläkten och spåren af en ande, som djupt och brinnande älskat och offrat sig", säger förf:n med afseende på denne menniskovän, "förgå ej så hastigt, äfven om denne ej i väsendtlig hänsyn mäktat lyfta sig öfver tidehvarfvets skaplynne. Hvad denne den pedagogiske hjertlighetens heros, derest han lefvat i en tid, som erjudit rikare tillfredsställelse för hans andeliga behof, hade kunnat blifva inom Guds späda vinplantering, det skymtar man då man ihågkommer hans ord, när han, böjd af år och mödor, öfvervar religionsundervisningen i en skola, der förnämste läraren, tillförne hans lärjunge, nu verkade och lärde såsom en fullmyndig, frimodig och fröjdefull christen: 'se der, se der! det var så jag tänke, det var detta jag menade!'"

Såsom en annan *Pestalozzis* lärjunge, hvilken troligen ej skulle hafva erhållit samma vitsord af mästaren, nämnes *Diesterweg* i Berlin, "en man, outtröttlig och lågande i sin ifver, men utan aning om christendom", hvarför också hans verksamhet, likasom den med honom liktänkande *Dinters* (från Sachsen) i trots af den kärleksglöd för folkets sak, som utmärker dem, i väsendtlig mån motverkat den högsta, den rätta folkbildningens framsteg.

Såsom motsatser till dessa nämnas de förträffliga Seminariiföreståndarne *Harnisch* och *Zahn*, m. fl. andra, hvilkas nitiska, af christlig anda lifvade och genomträngda verksamhet "utbredd en flod af rent ljus öfver landet", genom de unga lärare, hvilka af dem emottagit sin andeliga bildning. Af dessa båda riktningar, hvilka länge hafva kämpat om herraväldet, synes dock för närvarande den senare hafva vunnit öfvervigten och framkallat ett friskt lif inom den religiösa undervisningen i *Preussen*.

En rätt lefvande och åskådlig bibelundervisning synes utgöra den väsendtligaste grunden för den andeliga folkuppfostran i *Preussen*. Man anser den Heliga Skrift vara rätta källan till kunskapen om Gud och de himmelska tingen, icke blott för den vuxne men äfven för barnet, och man synes också här ha bättre än någorstädes eljest förstått att göra de heliga berättelserna fattliga och kära för barnasinnets. "Man håller med rätta före", säger förf:n, "att inga begreppsmessiga bestämningar kunna för den späda fattningsgåfvan, hvilken har sitt lif i åskådning, vara

så mäktiga att frambringa en sann och till hjertat gående andelig kunskap, som just detta umgänge med den verld af för evigheten betydelsefulla händelser, förhållanden och personligheter, som utgöres af den heliga historien." Förf:n ger en kort men fängslande skildring af fördelarne af detta undervisningssätt, när det rätt handhafves, hvilken det grämer oss att ej kunna intaga i sin helhet, men till hvilken vi hänvisa alla dem af våra läsare, som fått det dyrbara förtroendet att utveckla och bilda det späda barnasinnet.

"Det yttersta och egentliga målet för sysselsättningen med den heliga historien", säger förf:n bland annat, "sättes deruti att åtminstone det förnämsta derutaf skall ingå i barnens innersta väsende och lifserfarenhet. Detta ämne skall ej blott vara ett undervisningsämne, utan ett verksamt medel för de ungas fostring för evigheten, för deras verkliga införande på salighetens väg. Det djerfva uttrycket är till och med användt, att de skola "upplefva" den heliga historien"

En kort skildring följer af undervisningens ordning, och af de läroböcker som dervid begagnas, hvilka dock på de högre stadierna af folkskolan alla få gifva vika för böckernas bok, derur man är angelägen, att de äldre barnen skola vänja sig att sjelfva uppsöka det som skall inhemtas, hvarjemte förf:n också egnar några varma ord åt vigten af lärarens egen insigt och af hans värma för sitt heliga ämne.

Äfven rörande katekesundervisningen förekomma under berättelsens gång några förträffliga hänvisningar. Barnen skola ej blott näras med Evangelii spis till evinnerligt lif, de skola äfven införas till deltagande uti församlingens bekännelse, hvilken har sitt förnämligaste uttryck i dess symboliska katekes — i de flesta fall den lilla Lutherska. "En på hjertats öfvertygelse grundad bekännelse af dess evighetsdigra innehåll synes vara det mål man har i sigte för denna gren af religionsundervisningen"; och för vinnande af detta mål vakar man noga öfver att intet dödt, mekaniskt väsende insmyger sig i lärosättet, utan att det blir så lefvande, fattligt och anderikt som möjligt. Man fruktar att brådstörta med denna undervisning och går i allmänhet vid behandlingen af det rent kateketiska ämnet mycket långsamt till väga. "Man har fått klar syn derpå", säger förf:n, "att man här har att göra med lifskorn, hvilka behöfva tid, tålmod och bön, och åter tid, för att rätt gå till, skjuta upp till fröjd och sedan bära mångfaldig, oberäknelig välsignelse." För de yngsta barnen

användas till katekesläsningen inga hela timmar, utan endast sista kvarten af de timmar, som äro anslagna åt den bibliska historien. De bibelspråk, hvilka tillhöra de olika läropunkterna begagnas icke såsom blotta bevis, likasom gällde det endast att intyga riktigheten af en matematisk sats; man anser visserligen deras lärande af vigt, och de inläras tidigt nog: "man inser", säger förf:n, "huru ovärderligt det är, att kunna föra med sig ut i lifvet dessa små brunnar med lefvande vatten"; men vid undervisningen nöjer man sig icke härmed. Man vänder uppmärksamheten på de berättelser i den Heliga Skrift, hvilka kunna belysa den läropunkt, som afhandlas "och som kunna tjena att göra den lefvande, klar, inlysande, åskådlig. Man vill åtminstone syfta deråt", säger förf:n, "att det läroord, som nedlägges i själen, belyst och begjutet af lefvande Guds ord, skall frambringa lif." I djupare och vidsträcktare mening förekommer den kateketiska verksamheten dock först under de senare läroåren. Dels anser man den först då kunna fattas till rätt välsignelse, dels anser man en rikare behandling af detta läroämne böra förutsätta en ej ringa biblisk förkunskap hos lärjungen, hvilken läraren bör kunna åberopa och vädja till. "Först då", säger förf:n, "kan man lära de unga att rätt värdera de didaktiska perlorna, då man har tillgång på föremål, mot hvilka deras ljus kan bryta sig."

Utom bibelundervisning och katekesläsning räknar förf:n såsom ännu ett tredje hufvudmoment af religionsundervisningen inom Preussen lärandet och förklarandet af kyrkoböner och psalmer. "De unga skola icke blott tidigt ösa ur den gudomliga uppenbarelsens friska flöden och sedan efterhand göras förtrogna med kyrkans, ur denna källa hemtade, symboliska bekännelse, utan de böra äfven just i och genom denna undervisning få omedelbart tillträde till kyrkans lif." — Man gör dem därför förtrogna med ordningen och betydelsen af den offentliga gudstjensten och sörjer för att de må kunna, med full insigt af hvad som föregår, andaktsfullt deltaga i församlingens bön och lofsång *). Äfven här således ingen mekanisk utanläsning, intet dödt, meningslöst eftersägnande, utan så vidt möjligt anda och lif, kärlek och förstånd i allt.

Men för att denna, bland de christliga pedagogerna i Preussen, allmänt rådande åsigt skall kunna blifva en verklighet,

*) Härvid anmärker dock förf:n såsom oriktigt att evangelierna och en alltför stor mängd psalmer läras utantill.

fordras såsom ett oeftergifligt vilkor, *en god folklärarebildning*. Den synes också, enligt de skildringar förf:n lemnar af sina besök i åtskilliga seminarier, samt af sin bekantskap med dess föreståndare och lärare, i detta land stå på en ganska hög ståndpunkt, långt högre än hos oss. "Man anser här", säger förf:n, "att dessa embeten, från hvilka en sådan utsäglig välsignelse kan utströmma till alla delar af landet, böra bestridas af män, hvilka, rustade med både bildningens och den högre invigningens gåfvor, offra sig till lif och själ åt sin sköna uppgift. Det märktes väl, att platsen icke hade den nedslående karakteren af en öfvergångs-plats, från hvilken man blickar ut till en högre befordran, utan att den tillförer lugnad och embetsfröjd tillfyllest."

Det är af stort intresse att följa förf:ns iakttagelser äfven på detta fält, hvarom han säger att arbetet tydligen synes vara på god väg, i trots af många brister och ofullkomligheter. Här, likasom i många andra riktningar, kunna dock de sorgliga spåren af *Diesterwegs* christendomsfiendliga inflytande skönjas af en noggrann betraktare. Författaren hörde klagas öfver frånvaron af den vänliga tukt, som behöfdes inom verkstäder och fabriker m. m. för att bevara de unga, öfver familjelifvets förverldsligande, öfver bristande harmoni och samverkan mellan *kyrkan, skolan* och *familjen* — allt klagomål, hvilka äfven hos oss hafva en djup och sorglig tillämpning. "Om, säger en utmärkt lärare, hvars ord förf:n anför "emellan hem, skola, själasörjare och församling en verksam öfverensstämmelse eger rum, om de ingripa i hvarandra, så kan väl mycken brist ännu vara, men, der riktningen är den rätta, blir dock det hela godt."

Förf:ns iakttagelser, rörande den religiösa undervisningen inom *de högre skolorna* i Tyskland, innebära äfven mycket för Svenskarne och deras skolförhållanden tänkvärdt. "Hvem skulle också ej", säger förf:n, "med en viss förkärlek dragas till dessa punkter, hvilka äro af så oberäknelig vigt för det borgerliga och kyrkliga samhället. Derifrån skulle krafter utgå till de högre klassernas andeliga förnyelse och glädje, derifrån en lefvande ström fram-bryta af gladt, mångsidigt sträfvande för tiden och evigheten." Ehuru arbetet på detta fält, allt sedan 1848, gått framåt med raskare lif, synes dock mycket vara öfrigt att önska. "Ännu", säger förf:n, "har man på de flesta ställen att brottas med den njuggt tillmätta tiden af tvenne timmar i veckan. Måhända har man ännu ej omfattat denna sak med ett mot dess höga vigt svarande intresse. Men så mycket synes dock vara vunnet, att

man alltmera börjar inse och erkänna bristerna." Så klandras t. ex. af upplysta lärare det förhållandet, att ej vid detta, såsom vid andra undervisningsämnen, den äldre ungdomens sjelfverksamhet sättes i bestämd rörelse, m. m.

Förf:n avslutar sin berättelse om religionsundervisningen i Preussen med en kort öfversigt af skolstadgarne eller de så kallade *regulativerna* af 1854. En sann uppfattning af den religiösa undervisningens syftemål och af folkbildningens mening och rätta karakter, utmärker enligt förf:ns utsago dessa stadgar. *Diesterwegs* och andras anmärkningar, att de göra den populära kunskapens gränser alltför trånga, anser förf:n oberättigade, då fråga endast är om den primära undervisningen i *folkskolan* — icke om den mera utvecklade *borgarskolan*. "Det vore en glädje", säger författaren, "om öfver allt i Protestantiska länder folkskolan kunde lyftas till den linie, som här är uppritad för densamma. Förf:n tillönskar af hjertat sina bröder af folket all den bekant-skap med Guds skapade verk i naturen, all den kännedom af människoslägtets öden, som kan komma dem till del, förvissade, att denna läsning är egnad att vara till nytta, icke blott för det materiella lifvet, men äfven vid inhemtandet af de för hvarje människa allravigtigaste och i lifvet mest ingripande kunskaper. "*Christendomen*", tillägger han, "*är den afgjordaste vän till ljus och kunskap, men den vill gerna få förbruka allt för sitt syfte, nämligen att från grunden förbättra, hjertligen upplysa, stärka och lycklig-göra människan.*" Detta mål synas de senaste Preussiska skolstadgarne haft i klart sigte. I trots af många brister gifver förf:n de från visst håll bittert klandrade Regulativerna derjemte den obestriddliga förtjensten, att "i en tid af så mycken gensägelse hafva vågat att högt inför all verlden upplyfta den christna trons segersälla standar. "*De äro*", tillägger förf:n, såsom en Sachsare en gång uttryckte sig, "*en den största trosgerning under de sista årtiondena.*"

Då vårt utrymme är knappt, och dessutom de här i kort-het anförda karaktersdragen af religionsundervisningen i Preussen äro betecknande för förhållandet äfven annorstädes i Tyskland, måste vi inskränka oss till att endast i förbigående påpeka de egenheter, som, enligt förf:s berättelse, särskildt utmärka christendomsundervisningen i vissa andra protestantiska länder i Tyskland.

Den evangeliska delen af *Bäjern* företer, i följd af kampen mot catholicismens inflytande, åtskilliga egendomliga förhållanden, deribland nitet och ifvern vid undervisningen äro bland de mest glädjande. Såsom ursprunget till detta lefvande andeliga arbete

nämner förf:n den blomstring, hvori verksamheten inom landets theologiska fakultet, i *Erlangen* (den för närvarande yppersta inom hela Tyskland), befinner sig. En synnerlig fruktbarhet med afseende på läroböcker och katekesförklaringar, deribland en skrift af *Löhe* samt den gamla *Kinderlehrbüchlein* nämnas såsom mest inflytelsesrika, utmärker äfven den Evangeliska kyrkan i Bäjern; folkskolan omfattas med outröttlig omsorg, äfvensom seminarierna, men hvad som utgör dess mest betecknande drag är det förhållandet, att, af den religiösa undervisningen, *endast den bibliska historien* samt i öfrigt *hvad som skall läras utantill*, åligger skolläraren, hvaremot den mera *utvecklade didaktiska behandlingen af christendomen ligger i presternas händer*. "Den välsignelse, som genom den egentliga religionsundervisningen vederfares skolan", säger förf:n, "och genom skolan hemmet, utgår ifrån kyrkan, ifrån kyrkans män. Hvem står ock närmare till dessa marker" (tillägger han) "än de, hvilka i sjelfva sin embetskallelse, fått den ljufva tillsägelsen: älskar du mig, så fød min lam! Sålunda, när herden här emottager de vuxnare barnen i confirmand-undervisningen (äfven här fortgående i tvenne år), äro de honom redan väl bekanta och emottagas nu till en än mera ingående, än mera personlig inverkan, under det man bygger vidare på den grund man sjelf lagt." Utmed själasörjarens arbete i skolan och confirmand-undervisningens slutnare krets, fortgår derjemte den offentliga kyrkliga undervisningen i den så kallade *Christenlehre*, hvarje thorsdag och söndag. Såsom en på dessa trenne undervisningsfält synnerligt verksam lärare nämnes, bland andra rikt begåfvade andans män, främst *Löhe*, förf. till den ofvannämnda katekesförklaringen.

Skildringen af de kyrkliga förhållandena och den andeliga folkbildningens ståndpunkt i *Württemberg* är af särdeles högt intresse. Sedan förf:n i korthet, men med varma och lefvande färger, målat den andeliga verksamhet, som, alltifrån Luthers tid, genom män sådane som *Brenzius*, *Bengel*, *Roos*, *Hiller*, *Flattich*, *Hofacker* m. fl. uppenbarats inom detta lilla land, skildrar han det nuvarande arbetet inom dess kyrka, såsom i sanning godt och glädjande. Skulle det ock ej i allo kunna fylla de anspråk, som dess stora minnen äro egnade att ingifva, får man tillskrifva det den pågående kampen, icke blott (säger förf:n) *mot det forskande tviflet, som alltid bjuder aktning*, men mot den afgjorda och sjelfbelåtna otron, som äfven hittat vägen hit. Den historik förf:n lemnar öfver den religiösa undervisningens utveckling i *Württemberg*, alltifrån slutet af 17:de seklet, då *Andræe* gaf im-

pulsen till en ny sakernas ordning, hvilken, genom inflytandet af den i det närbelägna Frankfurt arbetande *Spener*, erhöll ytterligare lif och styrka, är full af intresse. Det är med glädje och rörelse man följer de höga och sköna åsichter om den christliga undervisningens mål och medel, som här utvecklas.

"Genom *Spener*", säger förf:n, "återfick predikan och själavården det kraftiga inflytande de egt under reformationstidehvarvet, men som försvagats under religionskrigen och senare, i följd af de theologiska fejderna, urartat till ett blott mekaniskt väsende. Att med eviga lifsens ord föda, styrka, nära och fostra de dyra själar, som blifvit honom anförtrorde, blef denne trogne lärares högsta ögonmärke." Han fordrar i främsta rummet, "hos dem som sköta det lika ljufva som heliga värfvet af folkens andeliga lärare *en inneboende arbetsglädje, en innerlig andans munterhet. Att än med ett uttryck, än med ett annat kasta ljus öfver de herrliga föremålen, än med en fråga, än med en annorlunda ljudande väcka upp den slumrande andliga vettgirigheten och uppmärksamheten, att omväxla med frågande och undervisande, att med grannlagenhet nalkas de hörandes samveten, att föra dem till insigt af de andeliga behofvens storhet, att förbinda läsning af Skriften med rent belärande ämnen, se der (säger förf:n), de förnämsta dragen af den store kateketens verksamhet, hvilken vann så mycken efterföljd inom hela den Lutherska kyrkan.*" För öfrigt ville *Spener* ålägga lärarne brorslotten af mödan. Från dem skulle fullheten, ymnigheten af nådens och ljusets skatter utgå; dessa skaffare och förvaltare af himmelrikets håfvor, *dessa lyckliga Guds medhjelpare* skulle vara de, som ansträngde sig för den dyra hjordnen. "Jag vill", säger han, "snarare föröka de undervisandes än de undervisades arbete."

Den starkaste impulsen till det varmare och kraftigare undervisningsarbetet i *Würtemberg*, tillskrifver förf:n sålunda utan tvekan *Spener*, och såsom särskildt utmärkande drag af detta arbete nämnes: *Jemnvigten emellan lära och helig historia, en viss dogmatisk och dock långt ifrån blott förståndsmessig redbarhet, biblisk lifaktighet och åskådlighet samt personlig ifver och själfupppoffring, i det man sätter icke blott folkskolans närmaste lärare, utan kyrkans män i rörelse för det heliga värf, som här ställes nästan högre än allt annat. Såsom ett glädjande tecken nämner förf:n äfven, att ingenstädes i Tyskland hemmen syntes honom lemna en så god gärd åt religionsundervisningens sak som i Würtemberg. "Man är fullt vaken för det outsägliga ansvar, som hvi-*

lar öfver dem, hvilka åtagit sig att föra själarne till frälsning och salighet, men i samma mån inser man ock hvar och en troendes pligt att i sin stad medverka till Guds rikets utbredande.

Undervisningsstunderna i templet, söndagligen för hela församlingen samt 2:ne timmar under veckan för barn mellan 10 och 14 år, utvisa hvilken stor andel kyrkans män taga uti skolarbetet och räknas äfven till den Würtembergiska kyrkans största skatter, oaktadt vissa tvångsåtgärder antyda, att de ännu ej förmått hos mängden utplåna liknöjdheten för dess eviga väl. Äfven i sjelfva skolan deltagar, enligt lag, församlingens pastor i undervisningen. Flere bland *Würtembergs* utmärkta prester och lärare nämnas. "Att uttala det djupaste med de klaraste ord, att undervisa medelst historia, att värma och upplysa medelst lära, att framställa de himmelska skatterna i liknelser och bilder, bibliska ej alltid till bokstafven, utan till andan, i det att de likasom springa upp ur en af *Skriften* närd, upptänd och genomträngd bildningsgäfva" — äro karakteriserande drag af dessa ypperliga lärares undervisningsmethod.

Innan han lemnar *Württemberg*, kastar förf:n ännu en dröjande blick på det här, i fråga om christendomsundervisningen, så djupt i hvartannat ingripande förhållandet mellan kyrkan och skolan, mellan folkkläraren och presten, hvilket han skänker sitt varma och obetingade gillande, utan att deri kunna skönja någon giltig grund till de inkast rörande skollärares beroende eller ofria ställning m. m. som från vissa håll pläga anföras emot en dylik sakernas ordning. Tvertom säger förf:n sig hafva blifvit styrkt i den öfvertygelsen "att prestens verksamma deltagande i skolans arbete, hans ingripande i just den skönaste delen, i sjelfva hjertpunkten deraf, är egnadt att lända till den högsta välsignelse både för läraren och anstalten."

Om utrymmet medgäfve, skulle vi äfven ur skildringarne af religionsundervisningens ståndpunkt inom *Hannover* och *Mecklenburg*, kunna anförä mycket af intresse, helst som förhållandena der synas i åtskilligt närma sig det svenska skolväsendet. Nu måste vi åtnöja oss med att endast nämna såsom ett hufvuddrag, den först på senaste tider började kampen, mellan det till lifvande kunskap, till verksam tro och kärlek syftande lärosättet och det gamla, själlösa fornväsende som bemäktigat sig undervisningen; sträfvan att genom läxan, som förr utgjorde det väsendtliga, komma fram till sjelfva hufvudsaken: "själarnes räddning, och glädje i Gud genom *Jesum Christum*"; önskan "att bringa i

närmare beröring bibeln och det personliga i människan — nätet och fångsten"; svårigheten att sålunda frigöra den hittills under bokstafven fångna undervisningen, då man vet sig ännu sakna tillräckliga krafter att rätt handhafva den — det allmänt kända behovet af en lärobok, så beskaffad, "att den liksom på en gång smöge sig in i folkets både hjertan och tankar och, likt ett folk-kärt epos, lejde på deras läppar" m. fl. andra förhållanden stå i närmaste öfverensstämmelse med våra egna och gifva denna del af förf:ns berättelse ett eget intresse.

Från *England* och *Skottland* meddelar förf:n äfven många värderika iakttagelser, af hvilka vi äro ledsna att här ej kunna anföra mer än några få, hvarvid vårt val fallit på de för dessa länder egendomliga *söndagsskolorna*. Efter att hafva i korthet redogjort för upphofvet till dessa läroanstalter, hvilket tillskrifves en from man vid namn *Robert Raikes*, född i *Gloucester* 1735, samt för den vackra idéens vidare utveckling och spridning genom *Söndagsskoleföreningen*, stiftad i *London* 1803, öfvergår förf:n till en närmare granskning af deras verksamhet och det välsignelsebringande inflytande de utöfva såsom en föreningslänk emellan skolan och kyrkan. Han anser söndagsskolan, i all dess anspråkslöshet, såsom en af de starkaste drifkrafterna till den på senare tider stegrade nitälskan för det engelska folkets sanna uppfostran och bildning, och såsom ett lefvande intyg om lekmannaverksamhetens berättigande, då det gäller att bispringa sådana, hvilka eljest skulle förgås i sitt mörker. Men det är dock icke blott i dess nuvarande ställning, såsom ett nödvärn mot faran, såsom en brottning mot ett öfverhängande ondt, som söndagsskolan tillvinner sig förf:ns varma gillande; han emotser, att den derjemte äfven skall komma att för framtiden öfvertaga det sköna värfvet att öfverbringa ljusets och ordets välsignelser till barndom och ungdom äfven bland de klasser, hvilka icke kunna räknas till de i andeligt afseende försummade. En kort beskrifning följer om det i söndagsskolorna antagna lärosättet, om den förberedelse, hvarmed de unga lärarne och lärarinnorna, oftast under ledning af församlingens pastor, den föregående dagen likasom inviga sig till sitt dyra värf, hvarjemte äfven nämnes, att icke mindre än 8 månadsskrifter om 110,000 exemplar för närvarande utgifvas för lärare och lärarinnor i söndagsskolor. Ehuru till en tid ej gerna sedda af presterskapet hafva dock numera söndagsskolorna tillvunnit sig ett varmt deltagande af dem, såväl som af alla, de må för öfrigt tillhöra hvilken kyrka som helst. "Alla", säger förf:n, "erkänna

med en mun, att söndagsskolan i England, oaktadt många brister, är en välsignelse för landet." "*Den är ock*", tillägger han, "*i viss mån en himmelens port, och man kan ej se den utan att älska den.*"

Förf:n avslutar den värderika skriften med några varma, från hjerta till hjerta gående ord, rörande de brister, som ännu vidlåda christendomsundervisningen i vårt eget fädernesland samt möjligheten att afhjelpa dem. Efter att hafva påpekat behovet och vigten af en ändamålsenlig form och method för undervisningen, tillägger förf:n: "främst behöfva vi dock *personligheter*, genomträngda af sanningens himmelska kraft, *hjärtan*, brinnande af Christi kärlek. . . . Vi må behöfva böcker, tjenliga att sätta i barnens händer, men framför allt behöfve vi *en här af sannskyltiga folkvänner, hvilka sätta sitt lifs glädje uti att föra folkets barn på lifvets och salighetens väg. . . . Vi behöfva Andans, ej bokstafvens män på alla samhällets stadier*, så framt dess rot skall blifva och bevaras frisk och stark, och trädet kunna skjuta sin krona mot höjden. . . . Vi hafva här *alla* ett arbete — hvar och en efter sin särskilda gåfva. . . . Äre vi ej och kunne vi naturligtvis ej vara belättna med blotta formeln och bokstafven . . . är *cisternen oss för grund, då vi behöfva källans friska språng, så låtom oss framför allt sjelfva stå upp och, sjelfva frigjorda, leda våra barn till glädjebrunnarne. . . . Skolan, så väl den högre som den lägre, men isynnerhet folkskolan, särskildt med afseende på religionsundervisningen, kräfver varma offer af kärlek, deltagande, förbön, gifmildhet och personlig ansträngning.*" Efter en uppmaning till *alla* att behjerta denna heliga sak, att taga tiden i akt, att lyssna till det viktiga timslag, som ljuder inom helgedomen och ej låta det obegagnadt förklinga i evighetens rymd, slutar förf:n med en brinnande förbön till den Högste "*för hemmen, skolan och kyrkan i Svea land.*"

I en tid sådan som vår, genljudande af trängande spörsmål, rörande människornas viktigaste angelägenhet, af frågor, hvilka i djupaste mening kunna kallas lifsfrågor, och splittrad af de mest stridiga åsichter, rörande bästa sättet att lösa desamma — i en sådan tid måste ett arbete, sådant som det vi här i korthet genomsett, hafva att vänta sig en talrik, men till omdömen och fordringar högst skiljaktig publik. Det är således temligen naturligt, att bland mängden af gillande och tillfredsställda läsare, åtskilliga klandrande och missnöjda röster äfven skola förnimmas.

Så har man från några håll hört klagas, att boken bär mera pregel af en predikan än af en officiel berättelse, att framställningssättet ej är rätt praktiskt, ej tillräckligt på sak, att fakta saknas m. m. Ehuru vi för vår del ej anse denna klagan berättigad, kunde man dock kanske önska, att författaren avslutat sin berättelse med en kort sammanfattning af det väsendtligaste, det mest efterföljansvärda af hans iakttagelser. De läsare, hvilka ej älska att bland reflexioner (om än, såsom här, fulla af det djupaste intresse), nödgas söka efter de fakta, hvilka, enligt deras sätt att se, böra utgöra det väsendtligaste i en dylik berättelse — dessa läsare hade då ej haft någon skenbar grund för sina anmärkningar. Och äfven för dem, hvilka, likasom vi, med lifligaste intresse följt förf:n:s betraktelser, hade det varit en vinst, att vid bokens slut finna de spridda belysningarne af det viktiga ämnet samlade på ett ställe, koncentrerade likasom i en brännpunkt, just vid öfvergången till betraktelserna rörande den andeliga folkuppfostrans ståndpunkt i vårt fädernesland. Möjligen skulle man äfven önskat, att förf:n i dessa sina slutbetraktelser, med mera kraft påpekat bristerna, varnat för deras bibehållande, samt yrkat på nödvändigheten att från grunden afhjelpa dem. Emellertid måste man erkänna att det ej fordrar någon synnerlig kraftansträngning att själf i minnet sammanfatta det väsendtligaste af de upplysande fakta, förf:n meddelar, och af hvilka han lemna läsaren fritt val. Vi anföra här, af det som för våra inhemska förhållanden synes oss mest betydelsefullt och tillämpligt, följande:

Att Presterna omedelbart deltaga i den religiösa undervisningen i skolan; att den Heliga Skrift mer än något menskligt ord lägges till grund för undervisningen; att undervisningen, bibringad på åskådningens och den personliga meddelelsens väg, utgår från den historiska grunden i de lättfattligare bibliska berättelserna och först småningom, i mån af lärjungens utvecklade begrepp, öfvergår till meddelande af de christna lärosatserna genom den kateketiska undervisningen; att den ordagranna mekaniska utanläsningen af oförstådda lärosatser med vidlyftiga ordförklaringar allmänt fördömes och aflyses; att därför dock icke all utanläsning åsidosättes, utan att man lägger vikt derpå, att, vid mera framskriden ålder lärans hufvudgrunder, jemte belysande kärnspråk ur skriften, klart förstådda och af tron omfattade, inpreglas i lärjungens minne, på samma gång de göras rätt lefvande och verksamma i själ och hjerta; att barnet småningom ledes till begrepp om den offentliga gudstjenstens betydelse samt in-

föres till omedelbart deltagande i kyrkans lif, med hvilket det slutligen under kommuniionsberedelsen och vid den första nattvardsgången fullkomligt införlifvas. Att nattvardsberedelsen fortgår i tvenne hela år. Att en offentlig religionsundervisning för äldre och yngre fortgår under lärostunder i kyrkan hvarje vecka, utmed själasörjarens arbete i skolan och confirmandundervisningens slutnare krets. Mycket mera kunde vara att tillägga så väl rörande lärosätt som läroböcker, men vi måste lemna åt läsaren att sjelf uppsöka det, och sedan döma i hvad mån anmärkningarne, rörande bristande fakta äro berättigade.

Många äro de som med otålighet emotsett utgifvandet af denna berättelse *) och i trots af ett och annat inkast (som i allmänhet blott gäller frågans yttre behandling), tro vi oss tryggt kunna antaga, att de flesta funnit den fullt motsvara sina förväntningar. Skola då väl vi våga erkänna att den i ett enda fall svikit våra förhoppningar? I känsla af vår egen och af Tidskriftens uppgift måste vi det, och hoppas att sakens vigt måtte öfverskylda hvad som kan synas förmätet hos sakförerskan.

Då förf:n med sin ljusa och genomträngande blick omfattat nästan hela undervisningsfältet, från 1:sta gradens folkskolor till seminarier, gymnasier och högskolor, hvarför har han alldeles förbigått den del deraf, som upptages af läroanstalter för qvinnan? De länder han besökte anses dock just ega de förträffligaste sådana skolor **), och det synes väl under alla förhållanden hafva lönat mödan att egna någon uppmärksamhet åt religionsundervisningen derstädes, så mycket mera i närvarande tid, då vi i Sverige redan ega ett af Staten bekostadt högre seminarium för bildande af lärarinnor (oberäknadt 3:ne lägre för folkskolans lärarinnor) och inom några få år kunna hoppas att äfven erhålla elementarskolor för flickor, ställda under skolstyrelsens kontroll. Vi sökte med begärlighet efter några sådana upplysningar i den värderika berättelsen, men — sökte förgäfves. Om man undantager några flyktiga, i förbigående yttrade vitsord, rörande de qvinliga seminaristerna i England, finner man i hela boken icke ett enda

*) Vi kunna ej underlåta att här uttala en önskan, hvari många med oss instämt, att nemligen Professor Toréns berättelse, icke blott, såsom i tidningarne varit omnämndt, blefve genom konsistorierna utdelad till presterskapet och seminarierna, men äfven till skolstyrelser, skollärare och skollärarynnor.

***) Så t. ex. lärarinneskolorna i *Kornthal*, organiserade af den af förf:n så högt värderade *Staudt*, och hvaraf en, under några få år, utskickat 200 lärarinnor.

ord om kvinnans andel af den religiösa undervisningen, hvarken såsom meddelande eller emottagande, *utöfver hvad som i fråga om folkskolan gäller för lärjungar af båda könen*. Detta förbi-seende smärtade oss och en röst inom oss klagade: "Således äfven här — äfven bland de bästa och varmaste menniskovänner — en rest af liknöjdhet för kvinnans, makans, modrens, systemens, lärarinnans andel i arbetet på samhällets förbättring! — Men nej! *liknöjdhet* för kvinnans inflytande! *hennes*, hvars sköna uppgift det är, icke blott att göra första utsädet i det späda menniskohjertat, men äfven ofta att ur mannens, under lifvets vilda kamp mången gång förhärdade hjerta, framlocka himmelska skördar, på det att, såsom aposteln säger: "*också de, som icke tro på ordet, måga af hustrurnas umgängelse, utan ord, blifva vunne*" — *liknöjdhet* för ett dylikt inflytande, kan det väl inrymmas i en själ, så varm för människors väl, så ömtålig om sin Mästares ära, som den, hvilken röjer sig på hvarje blad i den nämnda skriften? Omöjligt! Orsaken må således vara hvilken annan som helst, den må till och med hafva varit huru *giltig* som helst, — man må säga oss att hela saken är af underordnad vikt i en skrift, som hufvudsakligen gäller *folkundervisningen* — vi kunna dock ej nedtysta den lifliga önskan, att förf:n unnat äfven lärarinneseminarieerna och de högre flickskolorna några så belysande iakttagelser, några så dyrbara anvisningar, som dem han skänkt seminarierna och de högre läroverken för manliga lärjungar. Att hans bok, oaktadt detta förbiseende, dock innehåller en rikedom af förträffliga, *indirekta* lärdomar och antydningar, som för mödrar och lärarinnor kunna blifva af outsäglich vikt — det hoppas vi läsaren redan funnit af denna flygtiga öfversigt, ehuru vi der endast kunnat framhålla det allra väsendtligaste af det rika innehållet. Att detta väsendtliga synt oss ligga mindre i detaljerna af de sakförhållanden, som skildras, än i förf:ns eget åskådningssätt, i den sjelfständiga tankegång, som skönjes bakom den oafbrutet fortgående berättelsen, i den djupa andemening, som besjalar den och som röjer berättarens djupa erfarenhet af och brinnande kärlek för alla grenar af arbetet i Guds vingård — det erkänna vi öppet. Möjligen hafva vi såsom referent häri begått ett fel. Men då man besinnar, att det är af dessa ljusblickar in i författarens egen själ, som läsaren kan ana arten och rikningen af det väntade förslaget till en förbättrad religionsundervisning, samt att en verksam förändring i detta afseende mera beror af andan i ett dylikt förslag, än af blotta exempel på andra folks läromethoder — så skall man säkerligen förlåta oss.

Hvilken oberäknelig vigt, som ligger — i första rummet på detta förslag — i det andra på sättet *huru det af prester och lärare tillämpas*, inser utan tvifvel hvarje läsare med oss. Må vi då alla af hjertat instämna i den bön, hvarmed förf:n avslutar sitt arbete, och i denna äfven innefatta *en varm förbön för den och dem, af hvilka det i närvarande ögonblick beror att med en ny, viss anda — en Guds lifslägt, intränga i Hemmen, i Skolan och Kyrkan i Svea land.*

Esselde.

IX.

Om qvinnors användande i åtskilliga befattningar i statens eller kommunens tjenst.

Vi hafva redan i förbigående *) nämnt den motion, som under ofvanstående rubrik, af ledamoten i bondeståndet *C. J. Svensén*, blifvit afgifven inför rikets nu församlade ständer och meddela här en kort öfversigt af den kloka och kraftiga motivering, hvarmed han beledsagat densamma.

"Frågan om qvinnans medborgerliga rättigheter", säger motionären, "är en fråga, som alltid måste återkomma och med det varmaste intresse omfattas af lagstiftaren, hvars pligt det är att, då qvinnan sjelf står utom representationen, tillse i hvad mån dessa rättigheter kunna och böra i verkligheten erkännas."

Ehuru varmt förordad, har dock qvinnans rätt att söka anställning i statens eller kommunens tjenst, endast i fråga om *organist- och skollärarebefattningar*, hittills blifvit erkänd. Bland skälen emot önskan att äfven till andra lämpliga befattningar utsträcka denna rättighet har anförts den vanliga farhågan, att qvinnorna skulle dragas ifrån det kall, hvartill de såsom markar och husmödrar af naturen äro bestämda. Såsom motskäl påpekar motionären det ovedersägliga förhållandet att, så vida samhällslagarne skola respekteras, omöjligen alla qvinnor i vårt land kunna uppnå denna bestämmelse. Han gör derpå ett litet utdrag af vår befolkningsstatistik och visar att, år 1855, "bland Sveriges befolkning funnos 283,578 flera qvinnor än män inom

*) Se 4:de årg. 4:de häft. sid. 351.

den ålder, som berättigar till ingående af äktenskap." I detta siffertal, ställt bredvid den likgiltighet, som gifvit sig tillkänna, i fråga om qvinnans rätt till förvärfvande af en betryggad samhällsställning (oberoende af äktenskapet), må, säger motionären, orsaken sökas till en stor del af de mörkaste skuggsidorna af det moderna samhällslifvet.

De, särskildt emot förslaget om qvinnors användande vid telegrafverken, gjorda invändningarne, att "ingen jemförelse i detta fall kunde ega rum mellan Sverige och andra Europeiska länder", samt att "hvad *Norge* anginge, man der måst öfvergifva försöket att använda qvinliga telegrafister, att telegrafistyrket skulle medföra faror för qvinnan i sedligt afseende", m. m. vederlägger motionären på ett bevisande sätt. Hvad det alldeles oriktigt uppgifna förhållandet angående *Norge* beträffar, lemna motionären särdeles tillfredsställande upplysningar. Så nämner han t. ex. att Telegrafstyrelsen i *Norge* varit så belåten med den noggrannhet och det nit i tjensten, som hittills antagna qvinliga telegrafister ådagalagt, att den, för erhållande af flera sådana, i *Christiansand* anordnat en undervisningskurs för blifvande qvinliga telegrafister, der förliden sommar 9 fruntimmer undervisades och hade säker utsigt att efter genomgången kurs erhålla anställning. Af dessa nio lära de flesta vara utgångna från en samhällsställning, der den moraliska så väl som den intellektuella bildningen stå högst. — Den för qvinliga telegrafister i *Norge* bestämda examen är fullkomligt densamma som för alla telegrafistkandidater; de måste lära sig ända till att sammanlöda ledningstrådarne. Icke desto mindre hafva hittills de qvinliga kandidaternas examensbetyg i allmänhet fullkomligt kunnat mäta sig med, ej sällan till och med öfverträffat de, som blifvit de manliga kandidaterna tilldelade. Den Norska författaren, af hvilken motionären hemtat sina upplysningar, tillägger: "Då man i Sverige efter långa förhandlingar kommit till det resultat, att inga qvinliga telegrafister böra anställas, är det dubbelt glädjande för oss och hedrande för alla dem, hvilka saken närmast rör, att man här varit så belåten med den vidtagna åtgärden, att man önskar i betydlig mån öka de qvinliga telegrafisternas antal och därför underlättar deras studier" Hvarför den svenska telegrafstyrelsen så hårdnackadt motsatt sig förslaget, då man ej kan antaga, att qvinnorna i Sverige äro mindre kunniga än i *Norge* eller förutsätta att de svenske männen, af fruktan för konkurrens, egennyttigt ville aflägsna qvinnan från

ett hedrande yrke — det förefaller Norrmannen, likasom hvar och en annan, ofattligt.

Såsom skäl för att qvinnor här, likaväl som i andra länder, borde kunna anställas äfven i postverkets tjenst, vid jernbanekontoren m. m. anföras hedrande vitsord om de svenska fruntimmer, hvilka redan nu, erhållit plats såsom ritlärarinnor vid offentliga läroverk, samt vid åtskilliga befattningar inom enskilda inrättningar (såsom bokförare, kassörer m. m.).

"Missförhållanden", tillägger motionären, "hvertill äldre tider fört oss, måste våra tider söka att på ett menskligt sätt utreda. På spörjsmålet om qvinnans ställning torde också numera blott ett enda svar gifvas. *Qvinnan måste frigöras i arbete och förvärf, hon måste berättigas att använda sina krafter i allt, hvarigenom hon ärligt och sedligt samt i öfverensstämmelse med sin natur kan förtjena sitt ekonomiska oberoende.* Hon måste frigöras ur den tvångströja, hvari trångbröstade fördomar nu hålla henne bunden." För en ung man är det under alla förhållanden en heder att förtjena sitt bröd, för qvinnan, då hon tillhör den högre samhällsklassen, anses det ännu — om ej rent af för en skam — dock mer eller mindre opassande. Hvilka äro följderna af dessa skefva åsigter? frågar motionären. Qvinnan betages den glädje, hvarmed hon börjat en nyttig verksamhet; hon betages andras erkännande af det riktiga och naturliga i hennes handlingssätt — hon beröfvas tilliten till sig sjelf och till rättmätigheten af sin sak."

Motionären påminner slutligen om det vid förra riksdagen af Rikets Ständer offentligt uttalade erkännande af Statens pligt, att till det yttersta söka befrämja *alla* sina medlemmars välstånd, och att således jemväl lemna utväg åt qvinnan att bereda sig den förbättring i ekonomisk ställning, hvartill hennes anlag och insigter kunna berättiga henne. Han påminner om huru dessa grundsatser fått sin första vackra tillämpning genom upprättandet af statens högre seminarier för bildande af lärarinnor och uppmanar nu Rikets Ständer att i samma riktning uttaga ännu ett steg, genom att bereda den bildade qvinnan utvägar till ärlig sjelfförsörjning, äfven på andra banor än den redan öfverfyllda lärarinnebanans.

Motionären förnyar derpå sitt under förra riksdagen framlagda förslag:

Att qvinna, som visar sig innehafva erforderliga kunskaper, lika väl som man må berättigas att

varda antagen i sådana statens tjänstebefattningar, som för henne kunna vara passande; hvaribland särskildt må nämnas: telegraf- och postexpeditionsbefattningar, samt befattningar inom den allmänna sjukvården.

Ekonomie-utskottet, till hvilket motionen remitterades, har i sitt *Betänkande* förklarar, att *Staten* bör, i mån som det kan stå tillsammans med dess framåtgående i andlig och materiel utveckling, lemna utvägar åt qvinnan att bereda sig den förbättring i ekonomisk ställning, hvartill hennes anlag och insigter kunna berättiga henne, samt att *det endast är i valet af dessa utvägar, som någon tvekan ännu kan uppstå*. Anseende att de närmare bestämmelserna härvid böra tillkomma Regeringen, ville Utskottet endast att Rikets Ständers beslut i ämnet måtte ge uttryck "åt den numera utbildade allmänna meningen rörande denna viktiga angelägenhet." Utskottet föreslog därför, att Rikets Ständer måtte ingå till Kgl. Maj:t med en skrifvelse, anmälande, "att Rikets Ständer för sin del anse tidpunkten vara inne att utvidga qvinnans rätt till anställning i det allmännas tjänst" — samt, på grund häraf, instämna i motionärens begäran.

Inom trenne riksstånd blef detta utskottets förslag, utan all diskussion *enhälligt* bifallen — ett glädjande bevis på huru vidsträckta sympathier de af motionären förfäktade åsigtarna redan nu vunnit och framgent allt mera skola tillvinna sig.

Endast af några få personer inom presteståndet rönste förslaget något motstånd, hos den förste talaren grundadt på åsikter, så kränkande för rättskänslan och så föga värdiga en *de eviga sanningarnes* och *den högsta moralens* målsman, att vi här icke ens vilja nämna dem. För att antyda arten af detta motstånd är det tillräckligt att anföra talarens slutord, deri han förklarar att han väl ömmar för qvinnans olyckliga belägenhet, men ej vill (obs. *genom tillträde till befattningar inom post- och telegraf-verken!*) befordra hennes ekonomiska välstånd på bekostnad af hennes sedlighet och dygd *).

*) Vi ha tvekat för att, ens så flygtigt som här skett, omnämna denna diskussion, men stannat vid den öfvertygelsen att offentliga yttranden, som innebära en fullkomlig förnekelse af allt sedligt värde hos qvinnan, ej borde, ej kunde lemnas oanmärkta af en Tidskrift, som vill vara organ för den svenska qvinnans ädlaste och renaste sträfvan. Vi hoppas för öfrigt att läsaren inser, att det icke är motståndet i sig sjelft, men de låga skäl, på hvilka det grundar sig, som framkallat skärpan i anmärkningarne.

Man kan ej annat än djupt beklaga den man, hvars bittra lifserfarenhet gifvit honom en så låg tanke om menskligheten (enkannerligen den del deraf, som sysselsätter sig med postexpedition och elektrisk telegrafi). Väl ha vi hört någon framkasta att grunden till dessa besynnerliga åsigter, rörande qvinnan möjligen kunde sökas i den omständigheten, att talaren är en af Sveriges största *orientalister*; men en så lärd fråga förstå vi naturligtvis icke att bedöma. Med glädje funno vi deremot, att många af de mest ansedda och värderade bland ståndets ledamöter oförställdt yttrade sitt ogillande af den förste talarens anförande och uppträdde med ett kraftigt försvar af förslaget, på samma gång de vederlade de af motståndaren anförda skälen. Derunder yttrades bland annat "*att beredandet af en oberoende ställning för qvinnan just vore bästa sättet att befrämja sedlighet och dygd.*" — "*Att aktringen för qvinnan omöjligen kunde lida af att hon användes i befattningar, hvar till hon passar bätte än mannen.*" — "*Att qvinnans anställande i det allmännas tjänst bör kunna ordnas utan något för hennes känsla sårande, då Regeringen twifvelsutänkt bör så pass känna anständighetens fordringar att ingenting deremot stridande kommer i fråga.*" — Samt slutligen — "*att ståndet bör behjerta qvinnans ställning, så att hon ej, då de mekaniska uppfinningarne göra hennes handarbete allt mera öfverflödigt, må af nöden tvingas till elände.*"

Efter anställd votering bifölls Utskottets betänkande med 31 röster mot 12 och är sålunda af Rikets Ständer definitivt antaget.

Vi skola med det första återkomma till denna, för den svenska qvinnans ekonomiska oberoende, så viktiga fråga, i det vi taga i betraktande på hvad sätt hon bör bereda sig, för att rätt kunna begagna de nya förmåner, som skola erbjudas henne.

L—d.

X. — DANTE ALIGHIERI. *)

Biographisk Skizz.

Dante Alighieri föddes i Maj 1265 i Florens. Hans ungdom och läroår inföllo således på en tid, då de Toskanska och Lombardiska Republikerna hade uppnått höjden af sin glans, då det offentliga lifvets frihet och rörlighet förenade sig

*) Insändt.

med värden om de återuppvaknande konsterna, för att smycka de städer, dit handeln förde sina skatter, med arkitekturens mästerverk. *Cimabue* och *Giotto* målade då i den sköna Arnostaden. *Casella* lärde musik och den berömde lärde, *Brunetto Latini*, förestod en skola för grammatik och vältalighet. Dessa män voro *Dantes* lärare och vänner; han åtnjöt en sorgfällig uppfostran samt utbildade sig i sköna konster och ridderliga öfningar. Hans svärmande ungdomskärlek till den sköna *Beatrice Portinari* inspirerade hans lyriska dikter, äfvensom de i boken *Vita nuova* (Nytt lif), samlade sångerna. Denna kärlek utöfvade ett stort inflytande på hans skaldenaturens utveckling. Ännu helt ung deltog *Dante*, sjelf ättling af en Guelphisk familj, i striden mellan Guelpher och Gibelliner vid *Arezzo* och *Pisa* och tjenade sedan den Florentinska republiken likaväl med andens och ordets vapen, som med sitt svärd. Hans förtjenster föranledde hans inväljande i Priori-Collegium, den högsta Magistraturen, men dermed hade han också uppnått höjden af och tillika vändpunkten för sin lycka. Den till Florens inflyttade familjen *Cancellari*, som splittrade sig i de fiendtliga grenarne *Bianchi* (hvita) och *Neri* (svarta), upptände ett borgerligt krig inom Republiken, hvars befolkning delade sig i partier, kallade *Cerchi* och *Donati*. De förra, hvilka *Dante* tillhörde, höllo med *Bianchi*, de senare med *Neri*, som understöddes af påfven *Bonifacius VIII*. Under det att *Dante* 1302 som gesandt var frånvarande, öfverföll påfvens sändebud, *Carl af Valois*, med *Donatis* hjälp, *Bianchi* och *Cerchi* och dref hela partiet ur staden. De öfvervunna blefvo häktade, deras gods konfiskerade och deras hus nedrifna. Denna lott träffade äfven *Dante*, ehuru hans hustru, *Gemma*, med hvilken han sedan 1281 lefvat i ett lyckligt äktenskap, var syster till *Donati*-partiets anförare. Öfver *Dante* och hans olyckskamrater fälldes slutligen domen att landsförvisas, ja, lefvande brännas, om de någonsin fölle i Florentinarnes händer. Det återstod dem ej annat val, än att förena sig med Ghibellinerne, med hvilkas hjälp de 1304 företogo ett anfall på Florens; det misslyckades och *Dante* sökte en tillflyktsort på andra sidan Apenninerna, i Lombardiet. Nitton år irrade han här omkring flyktig och utan hem. Han — den stränge, stolte republikanen — måste beqväma sig att anhålla om gästfrihet hos de små tyranner, hvilka då fyllde öfre Italien med styggelser och laster. Trött af det mödosamma

upp- och nedgåendet i hoftrappor, tärn af sorg och harm öfver egna missöden, men ännu mera öfver Florens' och Italiens olyckor, förbittrad genom felsläendet af de käraste förhoppningar och öfver den sorgliga erfarenheten af människors dålighet, dog *Dante* i sitt 56:te år, den 14 September 1321 i Ravenna.

Hans förnämsta verk äro: "*De vulgaris eloquentia*", i hvilket han uppträder såsom lagstiftare för det italienska språket; "*Tractatus di Monarchia*", som utvecklar den bepröfvade, erfarne tänkarens politiska åsigt, enligt hvilka han, som sett folken förtryckas af aristokratiska eller ensidigt demokratiska styrelser, anser deras välfärd bäst försäkrad i en ideel universalmonarki; vidare den på italienska skrifna "*Convito*", som är en commentar till *Dantes* lefnad och skrifter, samt hans yppersta verk: den "*Commedia*", hvilken en beundrande efterverld gifvit tillnamnet "*divina*" (den gudomliga). Alla dessa arbeten utfördes under hans landsförvisning.

Visst hade han redan förut uppgjort planen till denna storartade dikt och äfven börjat den, såsom hans biograf *Boccaccio* påstår, men tonen af det hela vittnar tillräckligt, att det är en frukt af poetens bittra erfarenheter under hans vandringsår. En af *Dantes* landsmän, *Mariotti*, som i ett på engelska författadt arbete (Italiens politiska och litterära utveckling, öfversatt på tyska af *Scytt*) framställt de italienska patrioternes smärta, fruktan och hopp, säger om *la Divina Commedia*: "redan i början af sin landsförvisning önskade *Dante* gifva sin ädla harm luft genom sina skrifter, det enda vapen, hvarigenom han ännu kunde bli farlig för sina öfvermodiga motståndare. Han behöfde dertill ett ämne, lika gränslöst som hans smärta, en osynlig värld, hvarest den, i hvilken han lefde, kunde dömas i enlighet med hans hat och hans kärlek. Redan före landsflykten hade han uppgjort planer för ett sådant verk. De formlösa försöken af några fransyska minstrels, såsom *Handaus* dikt "*Le Voje ou le songe d'Enfer*", om de än inneburo tankar på en resa till evighetens rike, förmå ej beröfva *Dante* anspråk på äran af uppfinningen. *Dantes* älsklingsförfattare var *Virgilius* och man behöfver ej söka längre för att finna utgångspunkten, hvarifrån den florentiske skalden svingade sig till en så beundransvärd höjd. Det var icke utan goda skäl, som han valde den latinske poeten till ledare på störste delen af den händelserika pilgrimsfärden. Det är ganska troligt, att *Aeneas*' nedstigande till underjorden,

omtaladt i 6:te boken af *Æneiden*, hans sammaträffande med vänner och fiender, de förutsägelser om framtiden, som hans fars ande meddelade honom och de tusen rysliga bilder, hvarmed den romerske skalden pryder *Homers* enkla skapelse, hos *Dante* uppväckte den tanken, att äfven han, såsom *Æneas*, skulle kunna bryta lifvets skrankor, upptäcka hemligheterna i skuggornas rike och afhölja dem för människornas ögon. Begreppen om ett lif efter detta voro på denna tid oskiljaktigt förbundna med de hemskaste skräckbilder och de vidskepligaste föreställningar. Den, som derföre år 1300 ville beskrifva en färd i underjorden, egde en outtömlig tillgång på poetiska hjälpmedel, för att gifva den lättrogne mängden en föreställning om himmel och helvete, ty dessa beskrifningar lågo nära till hands i folksägnera.

Den oupplysta mängden pekade också på skalden, då han gick förbi och trodde sig i hans mörka anlete och krusiga hår märka spåren af den outsläckliga eldens glöd och rök. Den ansåg såsom ett fromhetens och vedergällningsrättens verk att besöka så väl de för längesedan som de nyligen aflidnes skuggor, skildra de straff, som den eviga rättvisan pålagt dem, rycka hyckleriets mask af personer, som bedragit verlden och tillvunnit sig oförtjent ära, återgifva ett godt namn och rykte åt dem, hvilka afunden och elakheten ej ens lemnade ro i grafven, lindra de efterlevandes smärta genom att visa den saknade bortgångnes sällhet, der han jublade bland de saliga, eller hans lugna undergifvenhet i skärselden. Och för skalden sjelf var det ju en hänförande tanke att, om ock blott i föreställningen, träffa de store mäns andar, hvilkas namn han var van att nämna med vördnad och hänryckning, att tala med dem, hvilkas död verlden bittert och fruktlöst beklagat, ja, till och med en sjelfvisk, ehuru oädel tillfredsställelse i att sålunda se sina fiender bestraffade.

För en efter kunskap ifrigt törstande själ låg det ju en sällhet i hoppet att, äfven endast i inbillningen, se förut otillgängliga sanningar afslöjade, och i berättigandet att utsprida sina föreställningar derom på ett så åskådligt, bevisande sätt, att alla tvifvel snart sagdt måste upphöra. Han skulle sålunda intränga inom evighetens slutna förlåt och släcka sin mångåriga törst i sanningens källa. Denna sauning, som han ville omkläda med alla poesiers undersköna behag, skulle af de dödlige emottagas såsom uppenbarelse. Bad ej i himlen en engel

för honom, vakade ej kärleken, hans ungdoms drömbild — den heliga flamma, som han bevarat i sitt hjerta med en vestals omsorg — vakade ej *Beatrice* beständigt öfver hans öde och ledde hans steg såsom en skyddande ande? *Beatrice* måste det derföre vara, som af den Evige utbedt sig nåden att ledsaga sin älskade genom himlen; hon skulle vara hans lärarinna, sedan *Virgilius* fört honom genom afgrundens mörka kretsar och skärseldens alla grader.

Sådan var *Dantes* plan och aldrig ingjöt en man så sitt hela väsende i en enda diktens skapelse. Den landsflyktige Ghibellinens politiska lidelser, *Beatrices* älskares glödande kärlek, den i lärdomens mysterier invigdes djupa abstractioner, hela hans samtid, hela hans hjerta och själ inrymdes i detta snilleverk. Men då sådana mäktiga inflytelser icke samtidigt kunna verka med lika kraft, bära ock de skiljda delarne af dikten, spåren af en olika ingivelse, allt efter de skiftande tilldragelserna i skaldens lif. Första delen är nästan helt och hållet egnad politiken, ty den skrefs i den första uppsvallande harmen öfver hans landsförvisning. Ghibellinernas hämnd tar hans penna i anspråk, han angriper med stolt förakt Florens, Rom, Frankrike, Guelpherne, *Carl af Valois*, *Bonifacius VIII*, men räddar hundra Ghibelliners ära, eller gömmer deras brott under slöjan af ett djupt medlidande med de marter de måste utstå. Men då han lemnat alla smärtors afgrund och uppnått skärseldsbergets fot utbreder sig ett saligt lugn öfver hans dikt.

De skuggor han möter andas kärlek och förlåtelse, de åstunda ej så ifrigt underrättelser om de lefvande och sända endast glädjerika budskap till de efterlemnade; hjertat blir lättare och gladare, allt som berget höjer sig genom den olika atmosfer, som omger det. På dess spets, der skalden förlagt det jordiska Paradiset, nalkas honom *Beatrice*. Allt hvad den menckliga inbillningen skapat, uppnår ej den glans och prakt, som förkunnar hennes ankomst. Hennes älskare har sett henne, alla jordiska minnen lemna honom, hans ögon äro fängslade vid hennes och han begynner sin flygt genom sfererne, dragen af den odödliga, förklarade andens blickar. Under det de sväfva från stjerna till stjerna, läser *Beatrice* i sin älskares själ, som i en spegel, alla tvifvel som plåga honom. Hon löser för honom problemerna öfver verldsalltets system och naturens hemligheter, äfvensom den Christna uppenbarelsens mysterier. Sedan *Dante* så genomforskat det eviga ljuset i alla

dess strålbrytningar och återsken, vågar han vända sina ögon till ljusets medelpunkt. Men då bländas han, nedsjunker vanmäktig, förvirrad — erkänner sin ringhet och finner att det gifves en gräns, bortom hvilken menniskosnillet ej mäktar framtränga.

Jag vill endast tillägga, att *La Divina Commedia*, är skriven på ett språk, som städse bibehåller samma höga ståndpunkt och utmärker sig genom en energisk och plastisk styl. Den är diktad i Terziner (tre rim) och innehåller hundra sånger i tre stora afdelningar: *Inferno* (Helvetet), *Purgatorio* (Skärselden) och *Paradiso* (Paradiset). Denna skapelse innefattar alla den dåvarande poesiens elementer, det episka, lyriska och didaktiska, och framgår ur grundtanken, att en lika fast lifsenhet måste finnas för den moderna världen, som var bestående för den gamla. Den ger en, visserligen på strängt christliga eller om man så vill catholska dogmer hvilande, men med manlig frimodighet uttalad åskådning af den menskliga utvecklingen. Man kan med skäl kalla dikten en kolossal allegori, men då *Dante* aldrig släpper den historiska tråden utan förenar idéen med fakta, undviker hans framställning att helt löst sväfva i metaphysikens blåa luft. Om ock hans verk ej utan skäl blifvit utmärkt som catholicismens normaldikt, så får dervid ej glömmas, att *Dantes* catholicism i sig innesluter den reformatoriska förnygringsdriften och oupphörligt hänvisar på Christendomens ideal. Detta ideal, den världsförsonande kärleken eller, som han uttrycker sig "kärleken, som rörer sol och stjernor" (*L'Amore chi muove il sole e l'altre stelle*), är grundprincipen i *Dantes* tanke och dikt. Såvida, enligt hans åsigt, världshistoriens drama måste upplösa sig i detta ideal, i kärlek, alltså i lycka, anstår titeln "*Commedia*" hans storartade dikt. Detta arbete är lika rikt på rörande sköna som på sublima och gripande ställen, lika fulländadt i plan som i utförande och omfattar såväl det närvarande som det tillkommande.

Om *Dantes* manliga frimodighet och den reformatoriskt kritiska blick, hvarmed han skärskådade kyrkans brister och påfvarnes laster vittna talrika ställen i denna dikt. Ett af de starkaste uttrycken deraf äro de mot påfven riktade ord, hvilka Aposteln Petrus uttalar i *Paradiso*, Canto XXVII, v. 22:

Quegli che usurpa in terra il loco mio.

Han, som på jorden intog djerft min plats.

Det stora skaldeverkets yppersta skönheter återfinnas i första afdelningen (*Inferno*, Helvetet), som i konstvärde vida

öfverträffar de båda andra, emedan här det rent menliga är det förherrskande elementet. Ett mäktigt intryck gör denna Helvetesportens öfverskrift:

*"Per me si va nella città dolente,
 Pe me si va nell' eterno dolore,
 Per me si va tra la perduta gente.
 Giustizia mosse il mio alto Fattore:
 Fecemi la divina potestate,
 La somme sapienzia, e il primo amore.
 Dinanzi a me non fur cose create,
 Se non eterne, et io eterna duro:
 Lasciate ogni speranza voi che intrate."*

(*Inferno*: Canto III, v. 1—9).

Jag leder in till staden, plågohäktet,
 Jag leder in till evigt qual och ve,
 Jag leder in till det förspillda släktet
 Rättvisa dref min höge Skapare:
 Allmakt och Allvishet och Kärlek bara,
 Den första kärleken mig skapade.
 Ej före mig fanns något skapat vara,
 Som ej är evigt: evigt varar jag.
 J som inträden låten hoppet fara!

Af gripande elegisk verkan är skaldens sammanträffande med de olyckliga älskande, *Paolo Maletesta* och *Francesca di Rimini*, då den sistnämnda berättar sin olyckliga historia, slutande med orden:

— — — *Nessun maggior dolore,
 Che ricordarsi del tempo felice
 Nella miseria.* (*Inferno*: Canto V, v. 121—123).
 Ej större smärta gifves
 Än tanken på den flydda, sälla tiden,
 När sorgen trycker.

Dantes verk står ensamt i den italienska litteraturen, ty, att det lockade en viss *Bonifazio degli Uberti* till en misslyckad efterapning, betyder intet. Den store mannens själsriktning harmonierade likväl alltför litet med den, som utmärkte hans folk och hans samtid, för att kunna utöfva ett varaktigt inflytande på det litterära lifvet under denna period. Derpå inverkade också mer hans äfven rättvist berömda, men vida

mindre begåfvade landsmän *Petrarca* och *Boccacio*. Icke att dessa voro mera nationella, ty deras poetiska arbeten voro i långt högre grad än *Dantes* efterbildningar af fremmande mönster. Den italienska litteraturen visar sig öfver hufvud beroende af fremmande inflytande, då den ej uppstår af inre nödvändighet och har folksagan och folkklivet till amma, utan söker en näring i konstgjorda dekokter. *Petrarca* och *Boccacio* förstodo att rätta sig efter nationalkarakteren, i stället för att opponera sig emot den. De insågo icke destomindre dess svagheter, isynnerhet motviljan för ansträngande af tankekraften, egenheten att äfven på det andliga området söka njutningar utan möda. Båda begagnade sig så väl af denna svaghet, att de för alltid insmekte sig i sina landsmäns öra och hjerta, samt gjorde sin smak till deras. *Dante* nedlät sig aldrig till ett sådant smicker, han uppoffrade aldrig sin sjelfständighet för att vinna hopens bifall, han framstår i sin sublimes vision, sådan han lefde och dog, sådan han hoppades få fortlefva i en dubbel tillvaro efter döden — såsom odödlig ande i den ena, såsom oförgätlig skald i den andra.

Vi afsluta denna flygtiga skizz med följande lilla poem, grundadt på en känd anekdot, som antyder hvarifrån skalden enligt folktron hemtat sina ingifvelser.

Ensam på Veronas gator vandrade den store *Dante*
 Bannlyst, Florentinske skalden, han den höge, verldsbekante.
 Då förnam han hur en flicka, när han syntes framåt skrida
 Talte till den yngre system, hvilken satt vid hennes sida:
 "Ser du, detta är den *Dante*, som steg ned till underjorden;
 Märk, hur dystert är hans panna, blicken mörk och sorgsen
 vorden,

Ty i denna qvalens boning fick så mycket hemskt han skåda
 Att han aldrig mer kan glädjas, icke le, det se vi båda."

Dante hörde hvad hon hviskat, vände mildt sig om och sade:
 "Ej så djupt behöfs att stiga, för att skrämman bort de glade.
 Lidandet, som jag besjungit, alla qval, all synd, all smärta
 Har jag här på jorden funnit — i mitt Florens, i mitt hjerta."

T. K.

XI. — MADAME MARIE PAPE-CARPENTIER.

Det är fem år sedan namnet *Marie Pape-Carpentier* först väckte vår uppmärksamhet. Vi funno det då i förbigående nämnt i en engelsk brochure, såsom innebärande ett ovedersägligt intyg om riktigheten af den sedan dess allt mera allmänt erkända satsen, att

"*Qvinnan behöfver Arbetet och Arbetet behöfver Qvinnan.*" Den ofvannämnda flygskriften var densamma, som gaf uppslaget till en af de första ledande artiklarna i vår Tidskrift: "*Några ord om Qvinnan och Arbetet*" *), och äfven der nämndes, efter den engelska förfarinnan, namnet *Marie Pape-Carpentier*, såsom ett exempel på hvad en qvinna med god vilja och förmåga kan uträtta, om hon blott sättes i tillfälle att använda de gåfvor, som blifvit henne förlänade.

Vi hafva sedan dess, dels genom den förtjenstfulla tidskriften *English Womans Journal*, dels genom den personliga bekantskapen med dess redaktis (Miss *Parkes*), en vän till madame *Pape-Carpentier*, gjort oss närmare under rättade om denna trogna och nitiska arbeterska i mensklighetens tjänst, och meddela här en kort berättelse om hennes lif och hennes arbete, öfvertygade att alla våra läsare skola finna intresse deraf, en och annan kanske äfven en väckelse till ett rätt användande af nu möjligen *obrukade* och i och med detsamma *missbrukade* gåfvor.

Marie Carpentier föddes den 16:de September 1815 i *la Flèche*, en liten stad i vstra delen af Frankrike i departementet *Sarthe*. Hennes far, som beklädde ett militäriskt embete såsom *Maréchal des logis de gensd'armes* i den lilla staden, och var *Napoleon* den 1:ste entusiastiskt tillgifven, stupade 4 månader före hennes födelse, under försöket att i spetsen för sitt detachement försvara den närliggande trakten mot de vilda bondhopar, hvilka under benämningen *chouans*, kämpade för Bourbonerna i Bretagne under de 100 dagarne.

Den ädle krigarens namn lefde länge i folkets minne, men då Bourbonerna kort derefter kommo till väldet, förblef hans vackra gerning obelönad och hans tröstlösa enka lemnad utan skydd.

*) Se 1:sta årg. 2:dra häftet.

Den sörjande makan träffades kort derpå af ännu en hård pröfning, då hennes äldsta barn, en åttaårig flicka, dödades af ett skott från en af fadrens ännu laddade pistoler, med hvilken hennes sköterska oförsigtigt lekt. En liten gosse återstod dock ännu, den enda resten af ett lyckligt äktenskap, och efter några månader kom den lilla *Marie* till världen. Men med familjefadrens bortgång hade välståndet öfvergifvit hemmet, och sorg och fattigdom mötte den lilla faderlösa vid inträdet i lifvet. Hennes barndom var dyster; glädtiga lekar, granna lek-saker, glada fester — för *Marie* fanns ingenting sådant. Hon erfor aldrig denna lyckliga glädje utan orsak, som hör barndomen till; tvertom gret hon ofta utan att veta hvarför. Sannt är ock, att der fanns föga anledning till glädje inom det torftiga hemmet. Madame *Carpantier*, långt skiljd från sina egna anhöriga och vänner, sträfvade ensam, natt och dag, för att förse huset med den outhärligaste nödtorft och förskaffa sina båda barn någon uppfostran, hvilken i Frankrike vid denna tid ej stod att erhålla kostnadsfritt. Hela hennes lif egnades åt arbetet och åt barnen, och hennes lilla dotter var å sin sida träget upptagen af sin skolgång och den hjälp hon kunde gifva modren. Då *Marie* kom hem om aftnarna, arbetade nemligen äfven hon efter sin yttersta förmåga och utan att klaga. Endast någon gång, då hon hörde grannarnas barn från hus till hus kalla hvarandra till leken, då hon, från sin vindskupa, såg dem i ljusa, fina dräkter begifva sig ut på någon lustvandring, endast då kände hon någon gång sitt lilla hjerta svälla af vemod och erfor omedvetet hvad hon sedan så vackert uttalat:

*"Mère! le jour finit, ta main doit être lasse,
Laisse enfin ton travail, laisse que je t'embrasse!
Je ne sais quoi me pèse et m'attriste aujourd'hui.*

— — — — —
*Viens, j'ai peur de la vie! O mère, quel ennui!
— Pour s'en aller courir à travers les campagnes
Tantôt j'ai vu partir mes petites compagnes. —*

— — — — —
Oh!qu' elles auront dû courir et folâtrer!"

Sorgsen återvände *Marie* efter sådana stunder till sin arbetsplats vid modrens knä, under det denna, för att förströ henne, berättade om forna glada tider, om den döda systern och isynnerhet om fadren. *Marie* tröttnade aldrig att

höra berättas om sin far, och det kära minne, som under tjugu års mödosamt arbete uppehöll modrens styrka, blef sålunda för dottren det kaftigaste skyddsvärn vid inträdet i en verld, der ungdom och fattigdom framför andra äro i behof af skydd. Sällan har något barn, så som hon, fått erfara huru mäktigt en moders förtroliga samspråk, under de mest hvardagliga selsättningar, förmår att fångsla hjertat och höja sinnet, medan det stärker själen genom att förbinda tanken på Gud och på det eviga lifvet med de dagliga omsorgerna.

Sedan *Marie* vid elfva år gjort *sa première communion* lemnade hon skolan, der hon endast lärt läsa och skriva, och började derefter arbeta lika strängt som modren; icke blott tre eller fyra utan *tolf* timmar dagligen, och det hela året om! Hon var späd och svag, men nöden har ingen lag!

Hon hyste ett outtömligt begär efter kunskap, efter vetande, men modren egde intet medel att tillfredsställa det, och denna brinnande åtrå kastades då tillbaka på henne sjelf och tärde henne under stum sorg. Undergifven, men olycklig, fastnaglade hon sin vilja vid dagsarbetet, under det slutligen en ny ingivelse dagades inom henne — poesien. *Marie* hade ingen aning om att någonting sådant som en språklära fanns till, då hon vid fjorton år, eldad af fadrens minne, författade icke mer och icke mindre än — *une Ode à la gloire!*

Hvad som mest grämde henne, under det trälsamma lif hon förde, var omöjligheten att få någon tid öfrig att läsa och skriva, eller ens att i ensamhet fritt tänka. Detta slaveri tryckte henno så hårdt och ingaf henne en sådan åtrå efter oberoende, att hon som barn ofta, med fara för armar och ben, klättrade upp på taket af huset, för att sitta der en stund, sedd endast af himmelens öga, njutande af den behagliga vissheten att ingen kunde komma upp efter henne.

Under dessa förhållanden växte barnet upp till en ung flicka och *Marie* hade nyss fyllt sina 19 år, då en förändring inträffade i familjens hittills så enformiga lefnadssätt. Denna förändring var en följd af en för det franska folkets kulturhistoria högst märklig regerings-åtgärd — skolstadgarne för 1833 — 36 och 37 — och torde äfven ej hafva varit utan sin betydelse för dess framtida bildning, ehuru otroligt det än vid första påseendet kan synas, att ett helt folks bildning skulle kunna röna något inflytande deraf, att en fattig sömmerska byter om yrke och tillgriper a-b-c-boken i stället för synålen.

I följd af de, af Hrr *Guizot* och *Salvandy* utarbetade, nya skolstadgarne hade man vid denna tid i åtskilliga kommuner börjat ifrå för inrättandet af så kallade *Salles d'Asile*. Dessa *Salles d'asile* äro ett slags undervisningsanstalter, hvilka utgöra första trappsteget till folkskolan, *l'école primaire*, och motsvara våra småbarnsskolor, hvilka ock, tack vare den outtröttlige människovännen *Carl af Forssell*, och en af honom stiftad förening, vid samma tid började införas i Sverige, ehuru det sedermera gått långt mera trögt med deras spridning, än man borde kunnat hoppas af den ifver, hvarmed saken i början omfattades.

Äfven i *La Flèche* hade man blifvit betänkt på att erhålla en sådan anstalt för den första undervisningen, och vid underrättelsen härom skyndade *Madame Carpentier* att hos direktionen söka plats för sig och sin dotter såsom lärarinnor i den blifvande skolan. Den aktning, som allmänt egnades så väl henne sjelf som hennes mans minne, understödde hennes begäran, hvilken på förhand bifölls. *Marie* var plågsamt medveten om sin okunnighet, och denna känsla, jemte den blyghet, som var en naturlig följd af det ensliga lif hon fört, ingåfvo henne en tyst bäfvan för det nya yrket, på samma gång som hennes alltför sorgliga erfarenhet af lifvet hindrade henne att fästa några synnerliga förhoppningar för en ljusare framtid vid denna förändring. Men det var hennes moders önskan och hon lydde, ehuru, om hon sjelf fått välja, det litterära lifvet skulle lockat henne långt mera.

Efter en månads undervisningskurs i *la Salle d'asile* i *Mans*, en mönsterskola, hvilken ett år förut derstädes blifvit anlagd af *Monsieur* och *Madame Pape*, återvände mor och dotter till *la Flèche* för att der organisera den första *Salle d'Asile*. Sedan hon en gång väl införlifvat sig med sina nya pligter, visade sig hos *Marie Carpentier* en så högst ovanlig fallenhet för lärarekallet, att den väckte allmänt uppseende bland stadens innevånare, och när dertill vid samma tid hemligheten rörande hennes poetiska författareskap blef känd, fann sig den unga, blyga lärarinnan på en gång omfattade af allmänhetens lifligaste deltagande.

Marie insåg småningom sjelf att hennes pligt och hennes böjelse för första gången kommit till samstämmighet. Man hade gifvit henne ett mål att tänka och handla för, värdigt den högsta möda hon deråt kunde egna, och hon hade dessutom tid öfrig att börja sjelf lära.

Som läroanstalten var den första af sitt slag i *La Flèche* kände *Marie Carpentier* sig uppfordrad att göra sitt yttersta på det den måtte lyckas. Uppgiften var svår för den, som icke hade någon annan erfarenhet att bygga på, än den hon sjelf samlade under det hon skapade skolan. Och dock bäfvade hon ej tillbaka därför, ty hon hade tro på Gud, tro på framgången af en god sak, tro på sig sjelf. Hon egnade sig därför med vilja, med passion åt sitt nya värf — och lyckades utöfver allas förhoppningar, utom hennes egna. Hon förutsåg och begärde af sig sjelf ännu större framgångar; stadens innevånare återgäldade hennes bemödanden med en sympathi, som fördubblade hennes krafter, och framkallade i den unga flickans själ ännu mer brinnande nit och kärlek för saken. En vän, för hvilken hon beskrifvit denna sin första arbetstid, ömtalar huru hon slutat med orden: "*Qu'on me pardonne d'en parler avec joie; ce fut la phase la plus heureuse de ma vie.*"

Men ett så oupphörligt och ansträngande arbete tärde för hårdt på *Marie Carpentiers* fina och ömtåliga kroppskonstitution, redan förut försvagad genom årslångt stillasittande slaveri vid nålen. Hennes älsklingsdröm under senare tider hade varit den att kunna skrifva en bok öfver bästa sättet att organisera och leda *des Salles d'asile*, i hopp att den dagliga erfarenhet och de lyckliga resultat hon vunnit på ett ännu så nytt och oförsökt arbetsfält — det af helt små barns undervisning — skulle kunna vara andra lärarinnor till gagn. Men just i samma stund, som hon hoppats kunna sätta denna idé i verket, bröts hennes styrka. På den ytterliga öfverretningen af hennes intellektuella krafter följde en lika ytterlig reaktion. Fyra års oupphörliga ansträngningar hade så undergrävt hennes helsa, att hon befarade döden — eller rättare, hon fruktade icke så mycket att dö, som icke mera att lemna sin moder ensam i världen. Hon måste besluta sig att lemna öfverinseendet af asylen, uppgifva den första henne så dyrbara verksamheten och öfverlemna skolan, denna hennes skapande själs förstfödda älskling, i fremmande, okända händer. Dessa äro sorger, som snarare kunna fattas af läsaren, än af biografen med ord beskrifvas!

Marie Carpentier hade dock vunnit otroligt mycket under de fyra årens trägna arbete. Hon hade kommit i beröring med menniskor af hög bildning och förfinada lefnadsvanor. Främst af dessa stod presidenten för "*la commission admi-*

nistrative des Salles d'Asile', en man med öfverlägset hufvud, rent hjerta och exemplarisk vandel, af hvilken *Marie Carpentier* åtjöt den mest faderliga välvilja och vänlighet. Med glad ifver begagnade hon sig också af bekantskapen med denna person, hvars umgänge riktade hennes vetande, odlade hennes smak, bildade hennes litterära framställningssätt, och införde henne i ett högre intellektuellt lif. Med sina vänner talar hon ännu ofta och med djupaste tacksamhet om det inflytande han utöfvat på henne, sägande att han i *intellektuellt* hänseende varit detsamma för henne som hennes mor i *moraliskt*: "*Aussi ces deux reconnaissances filiales dureront autant que ma vie*", sade hon en gång till sin engelska väninna.

Ifrån det ögonblick *Marie Carpentier* antog öfverinseendet öfver skolan, syntes hennes karakter hafva undergått en fullkomlig förvandling. Som barn och helt ung hade hon varit allvarlig ända till tungsinhet, otålig vid hvarje orättvisa och nästan våldsamt häftig. En dag på en vandring utåt de gamla fästningsvallarne kring *La Flèche* såg hon en af sina skolkamrater bli omkullknuffad och slagen af tre storväxta pojkar, äldre än både flickan och hon sjelf. *Marie*, upptänd af vrede öfver detta tyranni, rusade på våldsverkarne lik en liten lejoninna, släpade dem med våld bort från deras offer, slog dem till marken och kunde blott med möda afhållas från att knuffa dem ned i vallgrafven. I följd af dylika utbrott ansågs hon i sin barndom för att hafva ett hårdt och otämjdt sinne. Men hon kom ej förr i beröring med de små barn, som lemnats i hennes vård, än hela den inneboende ömheten i hennes natur slog ut i blom, lik en planta, som från mörker blifvit flyttad i solsken. I stället för de vemodiga tankar och dystra fantasier, som hennes glädjelösa barndom och den för hennes inre syn ständigt hägrande bilden af den mördade fadren, alstrat i hennes själ, begynte nu frid och kärlek dagas i hennes hjerta och framträda i hennes anspråkslösa dikter.

Dessa dikter, som redan länge i manuskript gått ur hand i hand inom hennes födelsestad och der blifvit med glädje hel-sade, hade (1831) utan författarinnans vetskap vunnit priset af *le Congrès scientifique de France*. Öfvertalad af en äldre väninna, i hvars hus hon vistades sedan hon lemnat sin plats i asylen, lät *Marie Carpentier* 1841 utgifva sina poemer från trycket, under namn af *Préludes* och beledsagade af ett företal af en omtyckt skriftställarinna, Madame *Tastu*.

Den lilla volymen säges hafva väckt en liflig sensation i författarinnans hemort och utgjort föremål för många smickrande uppsatser i de dagliga tidningarne och synes sålunda hafva vederlagt det gamla påståendet, att "*ingen är profet i sitt eget land*".

I början af året 1842 erhöll *Marie Carpentier*, hvars helsa nu var återställd, anbud från *Mans* att emottaga ledningen af den förnämsta af dervarande *Salles d'asile*. Hon nekade först, qvarhållen i sin födelsestad, dels af vänskapsband, dels af en ännu ömmare hjertats förbindelse, som dock först efter långa års väntan skulle blifva stadfästad. Vid närmare öfvervägande, insåg hon dock att hon ej hade rättighet att lefva endast för sig sjelf och hvad som var *henne* kärast, då tillfälle erbjöds henne att i så väsendtlig mån verka för det allmänna bästa. Efter någon tids plågsam tvekan och inre strid mot det upproriska jaget, lemnade hon slutligen allt hvad hon under de senare åren lefvat för och fäst sig vid, för att, med tungt hjerta, men med den tillfredsställande känslan af att hafva uppfyllt en dyr pligt, begifva sig till sin nya verkningssort, der en offentlig tacksägelse af administrationen blef den första belöningen för det steg hon tagit.

Här var det, midt under de ansträngande göromål, hvilka hennes nya plats ålade henne, som *Marie Carpentier* verkställde sin gamla plan att skrifva ett arbete öfver *les Salles d'Asile*. För att sättas i stånd att med full kraft och sanning kunna föra de små barnens talan, behöfde hon den oafbrutna ingifvelsen af deras ständiga närhet. Första delen af hennes verk utkom 1846 under benämningen "*Conseils sur la Direction des Salles d'Asile*". Det varma intresse, hvarmed boken emottogs af allmänheten, det pris förf:an erhöi af *franska Akademien*, samt af *la Société pour l'instruction élémentaire*, och det offentliga erkännande boken rönte, då den af *le Conseil Royal de l'Université* blef till begagnande auktoriserad, bekräftade skriftställarinnans förhoppning, att hennes själ och hjerta kommit vissa grundsanningar på spåren, rörande en af folkens lifsfrågor — *den första undervisningen*.

Under tiden förbereddes en genomgripande förändring i *Marie Carpentiers* öde — en förändring, som skulle förvandla provinsstadens anspråkslösa dotter till en af den lysande franska hufvudstadens mest utmärkta och högaktade qvinnor. Allt sedan år 1843 hade *Marie* varit bekant med *Madame Jules*

Mallet, en äldre, i Paris bosatt dame, tillhörande den protestantiska församlingen, medlem af ett mycket rikt handelshus, samt fester till *Mr de Salvandy*, då ännu minister för allmänna undervisningen. Madame *Jules Mallet* var sjelf ledamot af *la commission supérieure des Salles d'Asile*; hon hade fattat en djup aktning och en liflig vänskap för *Marie Carpentier* och kallade nu, dertill uppdragen af brorsonen, sin unga väninna till Paris, att der, efter de grundsatser hon i sin skrift uttalat, skapa och organisera en normalskola, som länge varit af behovet påkallad, för bildande af lärarinnor i *les Salles d'asile*. *Marie Carpentier* åttlydde villigt kallelsen, begaf sig till Paris med sin mor och bosatte sig, en af de första vårdagarne 1846, i det hus, som blifvit afsedt för *l'école normale*.

Den nya läroanstalten, som synes hafva varit ett helt och hållet enskildt företag, skulle inrättas i en simpel våning, hyrd i ett vanligt boningshus, *Rue neuve de St. Paul N:o 12*, der icke ens utrymme fanns för den nödiga tillämpningsskolan. Madame *Mallet* försåg ur sin egen börs allt som var oundgängligt för den första anläggningen, hvarpå de båda vännerna började studera den stora, af qvinnan så ofta obemärkt och tacklöst utöfvade konsten, att med ringa medel frambringa stora och lyckliga resultat. Ett af de större rummen i den hyrda lokalen delades medelst gardiner i fem små celler, tjenande till sofrum åt fem lärjungar; ett annat anslogs till undervisningen, och *Marie Carpentier* åtog sig till en början att vara den enda lärarinnan. Man kan knappt föreställa sig hvilken ytterlig sparsamhet som måste iakttagas, och de tusen sinnrika påhitt, hvarmed, i trots deraf, alla helsevårdens fordringar likasom den nya läroanstaltens yttre värdighet iakttogos. För de båda vännernas energi och ordningssinne förblef intet problem olöst och skolan fortgick, under ett år, vid hvilken tid februari-revolutionen inträffade.

Denna politiska katastrof försatte *Marie Carpentier* i det största bryderi. Alla publika embetsverk upplöstes eller försvunno plötsligt, *Mr de Salvandy*, på hvars beskydd den nya normalskolan till stor del berodde, blef tillika med alla de öfriga ministrarne ställda inför rätta af de nya auktoriteterna. — En hel serie af motgångar och svårigheter blef härigenom en följd för *Marie Carpentier* och upphörde först, då hon, under den nuvarande styrelsens beskydd, på uppdrag af

staten och med statens medel åter i större skala kunde upp-
 rätta och på ett mera äodamålsenligt sätt organisera läroan-
 stalten. Hvilka bittra strider och hårda pröfningar hon måste
 utstå, innan hon sålunda vann sitt mål, och ännu länge seder-
 mera låter sig lättare fattas än beskrivas. Att äfven den
 småaktiga afunden mot den unga begåfvade qvinna, som från
 "la province" (detta af parisaren med så djupt förakt beto-
 nade ord) uppsvingat sig inom den exklusiva sferen af de
 parisiska "employés", och med framgång fortgått på den litte-
 rara banan, haft sin del deri, skall säkert icke förvåna någon,
 som känner verlden och dess vanliga gång. Kämpande mot
 ett inflytelserikt koteri, som gjort till sin uppgift att på allt
 upptänkligt sätt förfölja henne, så väl med det nedrigaste per-
 sonliga förtal, som genom att motarbeta hennes planer för skol-
 lan, visade *Marie Carpentier* i sitt uppförande ett sinneslugn,
 en själsstyrka och en energi, som gradvis, men säkert besegrade
 hennes fiender och omintetgjorde deras illasinnade uppsåt. Hon
 nedlät sig aldrig att besvara anklagelser, som voro henne ovär-
 diga, utan lät, med blicken ofrånvändt riktad på sitt mål,
 stormen brusa förbi. Att, till och med i Paris, förtalet kan
 besegras och småningom bringas till tystnad, samt efterträdas
 af den otvetydigaste enskilda och allmänna högaktning, bevisar
 makten af ett rent sinne och en fast karakter.

Till de öfriga pröfningarne sällade sig nu äfven enskilda
 sorger. *Marie Carpentier* hade, såsom vi redan antydt, se-
 dan ungdomen varit med kärlekens band fästad vid en ung,
 aktningvärd man i hennes fädernestad, *Mr Pape*, son till
 de redan nämnda grundläggarna af den första *Salle d'asile* i
Mans, der *Marie* och hennes mor beredde sig till lärariune-
 kallet. Hennes trolofvade var militär och hade föga utsigt till
 snar befordring i hemlandet, hvarför han beslöt att taga tjänst
 vid en i Algeriet förlagd korps, i hopp att sålunda göra ha-
 stigare lycka och kunna så mycket förr knyta den förening,
 vid hvilken han, sedan sin tidigaste ungdom, fäst hela sitt lifs
 käraste förhoppningar. Kort efter revolutionen återkom den
 unge mannen hem, men — med bruten helsa. Den så länge
 och troget förbidade äktenskapliga lyckan blef af kort varak-
 tighet, då *Mr Pape* efter några års smärtsamt lidande, lem-
 nade sin sörjande maka ensam med den åldriga modren och
 tvenne små flickor, hvilkas vård och uppfostran nu, jemte det

fortgående energiska arbetet för skolan, blef hennes bästa och käraste tröst.

För närvarande befinner sig *Madame Pape-Carpantier* på den hedrande platsen af *directrice* för den läroanstalt, som hon genom styrelsens kloka förutseende blifvit satt i stånd att organisera och leda. Anstalten bär namn af *Cours pratique des Salles d'asile*. Den har den största framgång och hem-sänder årligen till deras fädernebygder i landsorten förträffliga småbarns-lärarynnor, fullkomligt skickliga att understödja styrelsens senare kraftiga åtgärder till den första undervisningens befordrande.

Innan vi afsluta vår uppsats tillägga vi följande uppgifter, rörande skolan och dess verksamhet, meddelade efter ett personligt besök derstädes af *Marie Carpantiens* engelska väninna, miss *Bessie Rayner Parkes*.

"*Le cours pratique*, hvarifrån årligen nya svärmar af skickliga lärarynnor utströmma till alla delar af Frankrike, är belägen vid *Rue des Ursulines*, bortom Pantheon och nära utkanten af Paris, söder åt. Ursulinerklostret, som fordom gifvit gatan dess namn, är nu förstördt, men nära derintill ser man den gamla kyrkan *St. Jaques du Haut-bas*, uppbyggd till större delen på *Anne de Bourbons*, den beryktade hertiginnan af *Longuevilles* bekostnad.

Öfver porten till N:o 10, *Rue des Ursulines*, hänger en flagga, som utvisar en statens institution, och hvilken kan tjena nygiriga besökande till vägvisare. En *Porte-Cochère* leder in till en liten gård; till höger synes en dörr, som för in till boningshuset och till *Madame Pape-Carpantiens* enskilda bostad; midtemot leder en glasdörr in till de luftiga och rymliga skolsalarne, hvarjemte gården begagnas till lekplats för de små barnen. Här ser man vanligen en hel mängd små, trinda varelser, tumla omkring lekande, springande, skrattande eller ätande sin middag, som de medfört i korgar. Dessa utgöra småbarnsskolan, der lärarynnorna förberedas till sitt kall".

"Låtom oss antaga", säger Miss Parkes "att vi, *par grâce* erhållit inträde i småbarnsskolan, under det undervisningen som bäst pågår. Vi befinna oss då i ett stort rum med amfiteatraliskt ordnade bänkar, hvilka i fonden af rummet stiga nära halfvägs upp till taket. De små barnen sitta alla på denna *estrade*, med sina kloka ögon ofrånvändt fästade på lärarynnan, som står midt i rummet. På den öfversta raden af bänkarne

sitta första klassens lärarinne-élèver från landsorten, hvad vi på engelska kalla the *pupil-teachers*, bland hvilka ses en och annan helt svartklädd figur, systrar, tillhörande någon nunneorden, med uppfostran till sin uppgift, som önska att genom undergående af denna kurs förbereda sig till sitt kall. Hela den öfversta raden af élèver hafva anteckningsböcker uppslagna framför sig. Gif akt! nu börjar lektionen. Midtför estraden står en ung lärarinna och förtäljer för barnen någon rolig historia, än hemtad ur den heliga skrift, än ur världshistorien, än ur naturen, än ur det husliga lifvet, och förklarar den med förevisande af otaliga små taflor, i det hon ofta låter de små sjelfva tillägga de utelemnade detaljerna. Man måste erinra sig, att lärjungarne äro af den allra spädaste ålder och att lektionens innehåll sålunda ej får öfverskrida hvad man vanligen i ABC-böckerna finner infördt under rubriken *enstafviga ord*. Men det göres roligt och underhållande genom den fransyska lärarinnans lifliga, dramatiska framställningssätt och lektionen fortgår under mycket skratt och skämt, allt lämpadt efter de spädaste fattningsgåfvor.

"Jag har ofta", fortfar berätterskan, "med spändt intresse lyssnat till huru den fyraåriga *Hyppolyte*, genom en serie af de sinnrikaste frågor, bringas till att erkänna att kon "med de skrofliga hornen", icke är någon vegetabilisk produkt, eller sett *Angélique*, som bär den lustigaste lilla linnemössa på sina gullgula lockar, med förnärad min sträcka fram en liten mullig hand (till tecken att hon tror sig kunna svara) derfor att *Gaston* fått i sitt lilla envisa hufvud, att väderqvarnar sättas i rörelse af hästar. De taflor och leksaker, som begagnas för att underhjelpa denna enkla undervisning äro alltid väl gjorda, en del värda att tjena som modeller. Efter en liten stund tågar *Angélique*, som innehar en *poste d'honneur* såsom *monitrice*, ned, i spetsen för en talrik flock af små flickor, och *Jean* spatserar af med pojkarne under lifligt trampande, marscherande och sjungande, men allt under den fullkomligaste ordning, till dess barnen äro uppställda i nedre delen af rummet i små grupper, hvar och en inbegripande en klass, hvarefter en lekstund inträder.

Den lilla skolan förestås naturligtvis af särskilda för den antagna lärarinnor, då *Madame Pape Carpentiers* tid till stor del upptages af den undervisning, som meddelas de unga lärarinne-élèverna, hvilka särskildt äro ställda under hennes upp-

sigt och af hvilka två å tre (?) olika uppsättningar under året genomgå kursen. Omkring trettio af dessa unga qvinnor äro både hysta och födda inom anstalten.

Jag har tvenne gånger öfvervarit *la leçon pédagogique*, gifven af *Madame Pape-Carpantier* inför dessa unga flickor. Dessa lektioner ega rum i en stor sal i första våningen, väl inredd med skrifställningar och andra tillbehör. Lärjungarne sitta orörliga på sina platser, medan lärarinnan, hvars framställningsförmåga gränsar till snille, talar till dem från sin katheders *ex tempore*. Än förklarar hon grunderna för någon vetenskap, än utvecklar hon tillämpningen af någon ny idé, än analyserar hon de moraliska och intellektuella behoven hos de små barn, hvilkas ledning de unga skola öfvertaga, och ehvad ämne hon valt, behandlar hon det med en så kraftig och inträngande vältalighet, att jag ej kunnat afhålla mig från att undra, huruvida lärjungarne sjelfva äro nog försigkomna att rätt kunna fatta den mäktiga ande, som låter sin rikedom flöda ut i så ymnigt mått till deras undervisning".

Det återstår nu endast att nämna något om *Madame Pape-Carpantiers* litterära verksamhet.

1841 utkom den lilla volymen, redan prisbelönta *poemes*, under titeln "*Préludes*". *Miss Parkes* lofordar skönheten af versen och förliknar dess milda behag med tonerna af *eolsharpan*.

1846 uppträdde förf:an med sina berömda "*Conseils sur la Direction des Salles d'asiles*", hvars gynnsamma emottagande vi redan omnämnt. Redan för länge sedan har en tredje upplaga utkommit.

1849 följde ett nytt arbete "*Enseignements pratiques dans les Salles d'asile*", som äfven upplefvat 3 upplagor.

1851 utkom "*Nouveau Syllabaire des Salles d'asile. L'ordre substitué à la confusion dans l'enseignement de la lecture*", som följts af ännu en upplaga.

Sju år senare publicerades "*Histoires et leçons de choses pour les enfans*", som fått priset af franska akademien och för ej länge sedan utgifvits i en tredje illustrerad upplaga.

Slutligen utkom 1862 författarinnans senaste verk "*Essai sur le sens de la forme; analyse raisonnée des éléments du dessin linéaire avec figures*".

Utom dessa alster af hennes produktiva ande kunde ännu uppräknas åtskilliga årsberättelser öfver normalskolan; några

små mémoires, deribland öfver två hennes närmaste vänner, Madame *Jules Mallet* och Madame *Stephanie St. Hilaire*, hvilka, enligt Miss *Parkes*, kunna sägas hafva tillhört en af de ädlaste och mest upplysta kretsar af den stora pariserverlden, flere skrifter, rörande den första undervisningen, samt en del ännu outgifna manuskript på vers och prosa.

Vi skola en annan gång återkomma till en granskning af Madame *Pape-Carpantiers* skrifter, af hvilka någon del väl torde förtjena att öfversättas på svenska, då de vunnit så mycket bifall i Frankrike och der blifvit auktoriserade till begagnande i offentliga skolor. Måhända skola vi då äfven kunna redogöra för hufvuddragen af hennes nya läromethod, och söka visa, hvaruti hon skiljer sig från andra lärare, hvilket mål hon uppställt för undervisningen, samt hvilka egenskaper hon har att tacka för sin stora framgång. Här ha vi endast velat meddela en kort berättelse om hennes lif och verksamhet, öfvertygade att kändedomen härom ej kan gå alldeles spårlöst genom läsarens själ.

Vi vänta visst inga storartade resultat, inga genomgripande verkningar af en så enkel berättelse. Vi skulle vara nöjda, om den endast kunde väcka till lif några frågor såsom:

"Hur förhåller det sig med den första folkundervisningen hos oss?"

"Hvad kan man vänta af skolor, der hundratals barn, af *alla åldrar, samtidigt* undervisas af en enda lärare?"

"Skulle ej äfven vi behöfva småbarnsskolor inom alla kommuner?"

"Genom hvilka medel kunna sådana åstadkommas, eller, der de redan finnes, förbättras och göras mera ändamålsenliga?"

"Kunna vi, Sveriges bildade qvinnor, dertill i någon mån bidra, och på hvad sätt?"

"Med penningbidrag?"

"Med aktivt deltagande i undervisningen?"

"Med den praktiskt organiserande förmåga, som står de flesta af oss till buds?"

"Med den makt vi kunna ega öfver andra, vare sig med pennan eller det talade ordet?"

"Genom ett i råd och dåd verksamt intresse för saken?"

"Genom belöningar åt skolbarnen?"

"Genom vänligt deltagande för lärarinnorna!"

"Genom — — — — men vi måste sluta här och lemna åt våra läsare att sjelfva med kraftig handling besvara dessa och dylika frågor.

Esselde.

XII. — GÖKEN, hans natur och vanor.

"Våren är kommen!" Med hvilket jubel helsas ej detta budskap af oss, stackars, förfrusna nordboer, då det når vårt hjerta och våra sinnen efter en sex månaders lång vinter, huru välkomna äro ej de naturens härolder, som bringa oss detsamma, ända från den anspråkslösa blåsippan, då dess väl förvarade blomknoppar sticka upp ur den nyss snöhöljda tufvan, och den drillande lärkan, som "på lätta vingars par" sväfvar högt i sky öfver fälten, hvilka än ej hunnit fullt afkläda sig den vintriga dräkten, och till Floras andra barn hvitsippan, backsippan, gullvifvan, violen, o. s. v. som nu framkomma i allt större mångfald, och deras sångare bofinken, trasten och slutligen göken, då han i den utsprickande björkens topp låter höra sin entoniga, men dock melodiska sång. Det är en herrlig tid, för hvilken jag ej vet någon skönare målning än den vår älsklingskald gifvit oss i dessa ord:

*Våren kommer, foglen qvittrar, skogen löfvas, solen ler,
Och de lösta floder dansa sjungande mot hafvet ner.
Glödande som Frejas kinder tittar rosen ur sin knopp
Och i menskans hjerta vaknar lefnadslust och mod och hopp.*

Både skönt och sannt sagdt, ty hvem känner sig ej upplifvad, förnygrad till själ och kropp vid inandandet af de första ljumma vårflägarne, vid åsynen af denna späda, ungdomliga grönska, som, ännu blott ett genomskinligt flor, börjar smycka buskar och träd, vid doften af de balsamiska ångor, hvilka utveckla sig ur skogarnes sköte? Men aldrig märker, känner, njuter man i så hög grad vårens skönhet och behag som på landet, då man hvarje dag kan följa naturens utveckling, och snart sagdt stundligen varnar förändringen i den herrskande färgtonen. Ja, hvad finnes väl ljufvare än en frisk, daggbestänkt vårmorgon i en nygrönskanke björkskog, der hvarje träd synes hafva fått lif, rörelse och röst, och

*en vingad sångarskåra qvittrar —
en tanklös hop — i blånad sky,*

der den jublande sången, de balsamiska dofterna sväfva upp emot den blå morgonhimlen såsom ett naturens tackoffer till Den, som danat allt så vist och så skönt, till den Herre, som i skapelsens morgon "såg på allt det Han gjort hade, och si, det var allt godt."

Väl har jag hört talas om gamla, inkarnerade stadsboer, hvilkas ögon tröttna vid "det enformiga gröna" och som tycka sig andas lättare i stadens qvafva atmosfär än i den friska landtlufften, men dock förefaller det mig som måste, under en sådan stund och i en sådan omgifning, isskorpan smälta äfven kring det kallaste hjerta, och det, om ock omedvetet, instämna i den allmänna lofsången.

Sannt är dock, att ej alla, ja, kanske ej en gång mängden af våra vårdagar ega den ljufliga karakter jag här velat tillerkänna dem, att våren hos oss har en ganska hård kamp att utstå med vintern, som i det längsta vill bibehålla sitt stränga välde, att de af vårsolens första strålar framlockade sipporna ofta skälfvande nedbäddas under ett nytt snötäcke och att de oförsigtiga lärkorna, som låtit narra sig af solskenet och de bara tufvorna, rätt allvarsamt få plikta för sin lättrogenhet, då nordanvingen hviner öfver fälten och snöflingorna dansa i rymden. Hvad oss sjelfva beträffar, som dock under "sotad ås" ega skydd för väderlekens nyckfulla omkastningar, måste likväl de, under de första ljumma vårdagarne så ifrigt framtagna och iordningställda sommartoiletterna mer än en gång stryka på foten för vinterkostymen, och under den kyliga majdagen saknar kanske mer än en liten stelrusen hand muffens värmande hägn. Men när solen åter bryter fram och vinden kastar sig åt söder eller öster, då glömma vi gerna alla lidna oförrätter, och jubla i kapp med lärkorna. Har du under någon af dessa strålande dagar befunnit dig i den så mycket och så orättvist förtalade ungdomsstaden vid Fyris' strand, min unga läsarinna, så har du troligen också hört melodiska vårsånger klinga genom rymden, och tonerna, som genom örat nått ditt hjerta, hafva der funnit gensvar, när de sammansmält till den herrliga, vårfriska sången: "Våren är kommen!" i hvilken du med fröjd velat instämna.

Som du kanske märker har jag en viss *faible* för våren, hvilken jag hoppas att du delar och därför ursäktar om prelu-dierna till min tillämnade fråga: *har du än hört göken i år?* blifvit något långa. Tvifvelsutan har göken sjungit för dig många gånger, ja, kanske sjungit ut, innan dessa blad hinna dig, ty min fråga kommer dig minsann ej tillhanda på den elektriska telegra-

fens väg, nej, den måste först gå genom sättarens, tryckarens, bokbindarens och bokhandlarens händer och den vägen är både lång och mödosam, må du tro? Men *que faire?* Tankarne röra sig i mitt hufvud såsom nymorgnade foglar, hvarken frågande efter tid eller rum eller logisk riktighet, och pennan är blott ett medium för att öfverföra dem till dig. Nyss hörde jag göken slå sitt *kuku*, *kuku* och derigenom framkallades tanken att taga denna sång till utgångspunkt för mitt samspråk med dig. Ingenting föll sig då naturligare än att undra, om äfven du hört göken i år och om du gifvit akt på, från hvilket väderstreck dessa toner först nådde ditt öra, ty utom all fråga känner du det gamla ordspråket:

Norrgök, sorggök;

Sö'rgök, dörgök;

Östergök, tröstegök;

Vestergök, bäste gök.

Kanske du till och med — fast, tyst tala aldrig om'et — i all hemlighet gjort göken en liten fråga, angående ditt unga hjertas käraste önskan, om och när den skulle nå sin fullbordan, och med en viss misslynthet räknat fyra, fem, till och med sex — det var en bra lång väntan, tyckte du. Under tiden satt måhända din fru mamma, tänkande både på dig och på andra, som ännu behöfde hennes vård och omsorger, med en halft medveten undran huru länge det kunde blifva henne förunnadt att kvarstanna i den kära kretsen, och räknade med tillfredsställelse hvarje nytt *kuku*, som för henne innebar löftet om än ett års sammanvaro. Hvad man än må säga derom, så har dock det mystiska en egen dragningskraft för människohjertat och kanske äro ej de så många, som alltid och under alla förhållanden kunnat vara på sin vakt deremot.

Men meningen är nu ej blott att prata bort en stund, utan ock att tala litet förstånd med hvarandra, och jag tänkte just fråga dig, om du kände mer om göken än hans vårfriska, välbekanta sång och de folksägner jag nyss upprepat. Att du *sett* honom, torde vara något tvifvelaktigt, emedan han är ganska skygg och gerna undandöljer sig i det tätaste löfverket i trädens toppar. En liten beskrifning på honom torde derföre ej vara ur vägen.

Att börja med vill jag då berätta dig, att han tillhör skogsfoglarne och bland dem de s. k. klättrarne. Hans slägtnamn är *Cuculus*, redan af romarne honom gifvet, såsom antydande tonerna i hans sång, och artnamnet för vår gök eller den europeiske göken

är *canorus*. Man känner dessutom flera arter af detta slägte, hvaraf ännu en, *Cuculus glandarius*, omtalas såsom sedd i vår verldsdel; de andra tillhöra Afrika och äfven Amerika har sin gök, hvilken dock, i olikhet med sina fränder på denna sidan Atlanten, lärer bygga eget bo och sjelf uppföda sina ungar.

Göken är ej så liten, som törhända både du och jag förmodat, ty dess längd är 14 tum och till och med något deröfver, och mellan vingspetsarne håller den ända till 2 fot och 1 tum. I anseende till sina stora vingar flyger han ganska hastigt och har derföre mången gång blifvit tagen för tornfalk eller sparfhök, hvilken villfarelse dock snart försvinner, om man får se honom på närmare håll, ty hans fötter äro små och svaga med obetydliga klor. Till färgen är han blåaktigt askgrå, rygg och vingar dunklare, hufvud, hals och stjert af en ljusare, klarare färgton; bröst, buk, sidor och nedre vingtäckarne hvita med svartgrå tvärband; vingpennorna svartbruna med hvita tvärfleckenar på inre fanet; stjertpennorna svarta med hvita spetsar; fötterna af en vacker ljusgul färg. Man har äfven talat om en rödbrun gök, men som det vid närmare efterforskningar visat sig, att alla gökar, hvilka man hos oss anträffat af denna färg, varit honor, har man antagit, att de endast utgöra en varietet bland honorna af *Cuculus canorus*. Denna rödbruna färg på göken är mer sällsynt ju högre upp man kommer mot nordn, men är deremot ej ovanlig i mellersta och södra Europa; ja, i Italien har man till och med bemärkt hanar af denna färg, hvilka likväl för öfrigt så liknat den grå göken, att man ej kan betvifla att de tillhöra samma species.

Denna sångfögel förekommer ej blott i Skandinavien, der man sett honom ända upp på sidorna af fjällen i Norge och Lappland, till en höjd af 3000 fot öfver hafsytan, utan nästan öfver hela Europa, dock alltid i egenskap af flyttfögel. Såsom sådan uppehåller han sig äfven i norra Asien t. ex. i Siberien och på Kamschatka, ja, understundom på Japan och i öfra Hindostan. Vintrarna tillbringar han i Asiens och Afrikas Medelhafsländer och besöker på återvägen till sin födelsebygd Sicilien, Morea och grekiska öarne, dit han anländer samtidigt med turturdufvorna. För denna orsaks skall kallas han der för sistnämnde foglars anförare, ty han flyttar ej i flock med andra af sitt slägte, utan befinner sig nästan alltid ensam; på sin höjd ser man två eller tre tillsammans.

Redan i April infinner han sig i Italien och, sedan månaden något framlidit, ser man honom i Tyskland, Frankrike och England; till oss kommer han ej förrän i medio af Maj, hvarföre vi

vanligen i våra föreställningar associera honom med årets skönaste tid. Vid ankomsten är han ofta ganska mager — derifrån det fransyska ordspråket: *maigre comme un coucou* — men som han har en förträfflig apptit, när han kan erhålla sin älsklingspis, larver, blir han på sommaren rätt fet och frodig, samt anses i södra Europa såsom en stor läckerhet. Då våren fördröjer sig hos oss, så att göken anländer innan träden löfvas och sålunda sjunger på bar qvist, förespår landtmannen ett hårdt år.

I medlet af Juli upphör han att gala, tystnande, som det säges, när han ser den första höstacken. Den verkliga orsaken är likväl den, att honan vid den tiden lagt alla sina ägg och att fogeln börjar bereda sig till flyttning. I Augusti och September ställer han åter kosan till varmare länder; de äldre gökarne flytta vanligen tidigare än de yngre. I England har man en liten vers, tydande på hans flyttning och vanor, som lyder sålunda:

<i>In April,</i>	I April
<i>Come he will.</i>	Han komma vill;
<i>In May,</i>	Och Maj lång
<i>He sings all day.</i>	Hörs hans sång,
<i>In June,</i>	Juni se'n
<i>He alters his tune.</i>	Förändras den;
<i>In July,</i>	Juli då
<i>He prepares to fly.</i>	Han flytta må;
<i>Come August,</i>	Augusti sist
<i>Go he must.</i>	Bort förvisst.

Gökens vanor och lefnadssätt hafva i alla tider gifvit ornithologerna mycket att fundera på. I motsats till sina likar af det befjädrade släktet, bygger han sig ej bo, utan gökhonan lägger sina ägg i andra foglars nästen, öfverlemnande åt deras egare, så väl att utkläcka som att uppföda gökungarne. Många hypoteser hafva blifvit uppställda för att gifva en förklaringsgrund till den likgiltighet för sin afkomma, som göken sålunda tyckes ådagalägga, men jag tror ej, att vetenskapsmännen ännu äro fullt ense om, hvilken är den rätta. Somliga tillskrifva den en egenhet i fogelns kroppsbildning, hvilken skulle göra det svårt för honom att rua äggen. Andra och senare forskare härleda den från den långsamma utvecklingen af gökäggen, hvarigenom den tid, som göken tillbringar i sitt egentliga hemland, vore otillräcklig, i händelse gökhonan sjelf rufvade och utkläckte sina ungar, hvilka ej skulle vara i stånd att anskaffa sin föda, då instinkten

manade de gamla att ombyta vistelseort. Troligen ligger en djup visdom till grund för denna ännu outhärliga naturhemlighet, troligen är den en af de många omsorgsfulla anordningar, ett af de många bevisen på den aldrig tröttnande vård, som den Allgode och Allsmäktige egnar alla sina skapade verk. Och iakttagelserna af denna omsorg om det ringa, som äfven manar oss till "trohet i det lilla", är, som en af våra utmärktare vetenskapsmän yttrar, just "naturforskningens herrligaste del; ty den höjer tanken från det skapade till Skaparen, som tillika med lifvet skänkte den vårdande instinkten" *).

Göken är ej af sällskaplig natur, trivdes helst för sig sjelf, samt lefver ofta i fejd med sina likar, och hatas af de flesta andra foglar, ja, äfven småfoglar förfölja honom stundom skriande. Hanen flyttar vanligen tidigare än honan och uppsöker gemenligen sin gamla vistelseort, der han gör sig till herrskare öfver ett visst område, inom hvilket han ej tål någon medtäflare. Kommer en annan gök inom de gränser den förste utstakat för sin besittning, bortdrives han med näbb och klor. *Naumann*, en af Tysklands berömdaste ornithologer, omtalar i anledning häraf i sin *Naturgeschichte der Vögel Deutschlands* följande drag ur gökens historia, hvilket äfven kan tjena till att lemna någon upplysning i afseende på dess ålder.

"I en liten skog i grannskapet af min bostad, hade jag under en lång följd af år bemärkt en gök, hvars sång på ett helt egendomligt sätt skiljde sig från hans likars. År efter år igenkännande hans egendomliga sätt att uttrycka sig, har jag fullkomligt öfvertygat mig om, att denne samme gök ej mindre än 25 år egt sitt sommarresidens i nämnde skog. Ett år fördröjde han sig, hans plats intogs af en annan och jag sörjde min gamle vän såsom död. Men en vacker dag igenkände jag hans välbekanta stämma och snart derefter blef jag vittne till en fruktansvärd strid mellan den rättmätige herrskaren och usurpatorn, hvarur den sistnämnde likväl gick såsom segrare. En förlikning tycktes dock ingås mellan dem båda, hvarigenom besittningen delades i tvenne lotter, men ve den, som öfverskred gränsen och vågade sig in på den andres område."

Ehuru göken äfven blifvit sedd på skogfattiga orter, uppehåller han sig företrädesvis i skogiga trakter der han, sittande i en trädtopp uppstämmer sina locktoner, *kuku, kuku*, under det

*) *Nilsson*: Skandinavisk Fauna. Första bandet.

han låter vingarne hänga och slår upp stjerten, samt nickar med hufvudet, tills de besvaras af någon på äfventyr kringsvärmande hona med ett ljud, som på vårt språk kan öfversättas med *plitt-plitt-plitt*. Detta ljud upprepar han flera gånger efter hvarandra, dock om dagen sällan mer än 20 à 30; men under natten eller i morgongryningen kan han stundom fortsätta dermed flera hundra gånger, utan att pausera och ovanligt är ej, att den stackars göken sjunger sig hes vid en dylik serenad. Har den emellertid förskaffat honom "en fästemo efter hans sinne", så förblir hon under några dagar hans trogna följeslayerska, tills hon, som tyckes vara af ganska ombytlig natur, ledsnar vid hans sällskap och åter begynner sina irrfärder. Sålunda kringsprider hon sina ägg, hvaraf hon årligen lägger 4 à 6 inom loppet af två månader, på flera olika ställen, men aldrig mer än ett i hvarje bo och högst två inom samma hanes område.

Dessa ägg äro, i förhållande till foglens storlek, ganska små och variera mycket i färg, så att man sett sådana hvitaktiga, gråaktiga, gulaktiga, blåaktiga, olivegröna, o. s. v. beströdda med större eller mindre grå, bruna eller svartaktiga fläckar. Detta har gifvit anledning till den förmodan, att färgen och teckningen på gökens ägg skulle lämpa sig efter äggen i det bo, der det blifvit nedlagdt, på det ej boets egare måtte upptäcka bedrägeriet. Denna teori har verkligen blifvit antagen af många, under det andra förklara den för alldeles falsk. Det är nemligen ej ovanligt, att äfven andra foglars ägg förete olikhet i färg och teckning sinsemellan, om ock ej i så hög grad som gökens, äfvensom att det händer, att både sång- och hönsfoglar rufva och kläcka fremmande ägg bland sina egna. Att derföre påstå, det gökhonan skulle kunna ge åt sina ägg samma färg och teckning som tillkomma dem, bland hvilka hon ämnade nedlägga sitt, vore ju detsamma som att tillerkänna henne förmågan att kunna trolla, säger en författare i afseende på denna fråga.

Som göken är en insektätande fogel, hvars synnerliga läckerhet består i håriga larver, utväljer honan företrädesvis till sina ungars fostrare sådana foglar, som dela denna smak, ehuru äfven andra stundom hedras med detta förtroende och man har funnit gökäggs i boen hos ärlan, piplärkan, domherren, trasten o. s. v. Man har förut trott, att göken värpt sitt ägg i det fremmande boet, men det har nu blifvit utrönt att hon bär det i näbben, som är ganska stor, och under egarens frånvaro inpraktiserar det i nästet. Se här huru M:r *Florent Prévost*, prefekt för de zoo-

logiska samlingarne i *muséum d'Histoire naturelle* i *Jardin des Plantes* i Paris, beskriver en dylik tilldragelse, hvartill han varit åsyna vittne.

"För några år sedan lyckades jag att i grannskapet af Paris i nät fånga en gökhona, som jag såg flyga ut från ett bo och i gräset nedlägga ett ägg, tillhörande en ärla, hvilket hon borttagit derifrån. För att kunna igenkänna henne färgade jag hennes vingar med rödt och fästade på hennes hufvud en liten röd klädeslapp, hvarpå jag gaf henne friheten. Då jag följande dag ställt mig på lur i närheten af boet för att kunna göra mina iakttagelser, märkte jag henne i daggryningen slå sig ned bredvid detsamma och sticka in hufvudet. Sedan hon aflägsnat sig, närmade jag mig boet och såg att hon der nedlagt ett ägg; inom fyra timmars förlopp återkom hon mer än femtio gånger till samma ställe; stundom stannade hon något, stundom flög hon blott hastigt förbi. Tre dagar derefter upptäckte jag henne inom ett annat gebiet och under de sex veckor jag följde hennes spår, fann jag henne inom fem à sex olika herrskares områden."

Ej alltid lyckas gökhanan att så der obemärkt insmugla sitt ägg i ett fremmande bo, och upptäcket hon på bar gerning af dess rätte egare, blir hon af dem anfallen och ofta bortdrifven. Någon gång, men sällan, utkastas äggen af dessa; i de flesta fall blifva de vårdade och utkläckta af fosterföräldrarna, som sedan med verkligen uppoffrande ömhet vårda och omhulda sina otacksamma fosterbarn. Så fort dessa blifvit utkläckta, anstränga de sig nemligen till det yttersta för att förstöra eller utkasta, ej blott de i boet möjligen befintliga äggen, utan äfven sina späda fostersyskon, hvilket oftast lyckas dem. Detta tillgår vanligen på så sätt, att de med ryggen, som är mycket bred och har en fördjupning på midten, upplyfta och utkasta de ungar, som egentligen tillhöra nästet, för att ensamma bli herrar på täppan och åtnjuta föräldrarnas hela omvårdnad. Dr. *Jenner* berättar härom i sin dagbok följande: "Två gökungar och en sparf blefvo utkläckta i morgse; ett ägg var okläckt. Ett par timmar derefter började mellan gökungarne en strid om öfverväldet i boet, hvilken fortfor till följande eftermiddag, då en af dem, som var något större än den andra, lyckades utkasta sina båda kamrater, äfvensom det okläckta ägget. Denna strid var högst märkvärdig. De stridande hade ömsom öfverhanden, hvar och en förde mer än en gång kamraten till kanten af boet, men sjönk åter tillbaka, liksom öfverväldig af bördan; efter mång-

faldiga bemödanden segrade den starkaste och uppföddes af sparvarne."

Gökungarnes fosterföräldrar hafva ett ganska mödosamt kall, i anseende till sina skyddslingars glupskhet, ja, snart sagdt omättlighet. I trenne veckor kvarstannar ungen i boet och skriker under denna tid oupphörligt efter föda; endast tystnande för det ögonblick den öppnar sitt stora gap för att emottaga och sluka, och hela fem veckor sedan den lemnat boet måste fosterföräldrarna fortfarande anskaffa proviant. Dess föda består vanligen af flugor, skalbaggar, larver, gräshoppor och små sniglar, allt efter smaken hos de foglar, som uppföda honom. Tillhöra dessa finkarne, förses ungarne med ungt hvete, vicker, späda örtblad och dylikt. Håriga larver äro, som jag redan nämnt, mycket gouterade af göken och förtär han dylika till den mängd, att inre delen af magen stundom får en luden fäll, hvilken omständighet ock förorsakat många tvister mellan naturforskarne. Nu är man dock temligen allmänt ense om, att den härleder sig från hans föda.

I anseende till sin glupskhet och sitt obehagliga skriande efter föda är göken ej passande till burfogel, hvarföre de som försökt att uppfostra ungar i bur för det mesta ledsnat vid och öfvergifvit experimentet. Alla försök att tämja gamla gökar hafva strandat mot deras halsstarrighet att icke vilja emottaga föda; de hungra hellre till döds än underkasta sig fångenskapen.

Många sägner äro gängse bland folket om göken, i anseende till hans från andra foglars så olika lefnadsvanor. Så påstås ännu af somliga, att göken frampå hösten förvandlas till hök och såsom sådan uppäter sin fostermoder, hvadan också ordspråket "en otacksam gök" redan brukades af romarne. Sanna förhållandet är, att de stackars fosterföräldrarna ofta utarbete och utmärgla sig för att tillfredsställa gökungens glupska aptit och att de till och med stundom måste taga andra foglar till hjälp i dessa sina bemödanden. Det är ej heller utan exempel, att de rent af dukat under för uppfyllandet af dessa pligter och omkommit af svält och strapatser. Såsom en bekräftelse härpå och som det vackraste slut jag kan hitta på för min obetydliga uppsats, lånar jag följande lilla ballad, i hopp att den ädle skallden ursäktar den frihet jag tager mig.

Der sutto två ärlor i gamman och ro
Och näbbarne de mot hvarandra lade:

"Om fjorton dagar ha vi fem ungar i bo",
Så var det nu som till hvarann de sade.

Om fjorton dagar voro der ungarne fem,
Hvad ärlorna nu fingo att bestyra!
Men der var lagdt ett gökäg i boet hos dem,
Och egna ungar hade de blott fyra.

Gökungen han var elak från början till slut.
Det första, som han gjorde, fick man spörja:
Han trängde alla andra små ungarne ut,
Och ärlorna de kunde endast sörja.

Det andra som han gjorde, var illa äfven det:
Han lät sig af ärlorna mata,
Och jemt var han hungrig och gjorde dem förtret,
Men icke de kunde honom hata.

Åt honom, den ende, som fans i boet kvar,
De egnade sin huldhet och sin möda,
De släpade larver till honom alla dar,
Men knappt de hade sjelfva om sin föda.

Så flöto tre veckor, då syntes dem på tid,
Att ungen ur boet blef tagen;
Då flög han till en stör, som stod nära bredvid,
Der satt han sig och skrek hela dagen.

Han satt der en månad och än en vecka till,
Och aldrig fick den glupande tillräckligt,
Och ärlorna de släpade, men han satt bara still,
Och ärlorna de magrade förskräckligt.

En morgon var han fullmätt, och när han ändtligt då
Att flyga gjorde vidare försöken,
Till marken föllo döda de stackars ärlor två,
Och därför hade de att tacka göken*).

S—a.

*) Böttiger: Foglarne.

XIII. — QVINNAN.

Skön du är. Dock ej din skönhet rymmer
 Hvad på djupet af min själ du är.
 Skön du är. Dock ej din skönhet skymmer
 Himlen, du i blickens spegel bär.

Upp mot dig min skygga blick jag höjer,
 Såsom gripen af en helig makt.
 Stum jag vid ditt ögas källa dröjer,
 Der min längtans våg till ro sig lagt.

Skön jag fann väl all naturen vara,
 Der jag tryckt intill dess hjerta låg;
 Du, först du dock kom att den förklara,
 Först i dig dess skönhet rätt jag såg.

Qvinna nämns du. Min förklaring är du
 Öfver allt hvad skönt är och hvad godt.
 Plötsligt med en enda blick mig lär du
 Hvad jag aldrig utan dig förstått.

O. E.

XIV. — LILLA NANNIE.

(Efter engelskan).

Nannie, mitt rådjur,
 Säg, hvar du var?
 "Solstrål'n jag jägtat
 I dalens djup,
 Månskenet fångat
 På silfrad sjö,
 Följt uppå ängen
 Midsommar'ns spår."

Solstråle, Nannie,
 Hvad har du sett?

"Féerna sömma
Löf uppå träd,
Molnslöjor gömma
Aftonsol'ns glans,
Vågorna räkna
Stjernornas här."

Nannie, min lärka,
Hvad har du hört?
"Regnet hört bedja
Rosen slå ut,
Skogen hört klaga,
Att vind sjöng falskt,
Foglen hört qvittra
Vid bäckens sorl."

Nannie, min Nannie,
Gerna jag vill
Följa dig, lyssna,
Skåda som du.
"Då får du låna
Mitt sinne ock,
Att sång ej tystnar
Och skönhet dör."

L. S.

XV. — TVENNE QVINNOR. *)

II.

Det var i *Dublin*, just under de dagar sommaren 1861, då *the National Association for the Promotion of Social Science* der firade sin årshögtid, som ett talrikt sällskap var församladt vid det rikt serverade middagsbordet i Doktor *W—s* gästfria hus, der man nästan kan säga att det under dessa för hela staden festliga dagar hölls öppen taffel. Jag hade under förmiddagens promenad i den i *Phœnix' Park* belägna zoologiska trädgården varit i tillfälle att se, huru så väl vår vänlige vän som hans älskvärda maka, i sitt hemland känd och värderad såsom lyck-

*) Fortsättning från föregående häfte.

lig skriftställarinna, bokstafigen gingo ut på vägar och stigar, kallande alla de mötte till sitt bord. Och bordet var också fullsatt. Bland gästerna märktes, utom flera utländningar, dagens lejoninnor, om jag så får uttrycka mig, Miss *Bessie Rainer Parkes* och Miss *Emily Faithfull*, med hvilka båda utmärkta, unga damer jag hoppas, att mina läsare redan äro tillräckligt bekanta, för att göra all vidare presentation öfverflödig.

Sinnesstämningen var glad och upprymd, samtalet särdeles lifligt. Olikheter i skaplynnnet mellan innevånarne på de brittiska öarne, dessa heterogena elementer, hvilka man länge, men allt förgäfvets bemödat sig att sammansmälta till ett helt, kan ej annat än falla en resande bjert i ögonen. Fransmannens lifliga, rörliga väsende kontrasterar knappast mindre skarpt med engelsmannens lugna hållning, allvarliga värdighet och betänksamma sätt än irländarens af ögonblickets intryck lätt hänfödda sinne. En större middag öster och vester om Irländska sjön framter sålunda i afseende på de der församlade gästerna en högst olika karakter.

Det gick här ganska muntert och ogeneradt tillväga. Man pratade, man skrattade, man skämtade, qvicka repartier korsade hvarandra. Allvarliga ämnen, hemtade från mötets förhandlingar under dagens lopp, upptogos och diskuterades äfven. Man talade om promenaden i Zoologiska trädgården, der under middagens timmar allt hvad Dublin egde utmärkt varit församladt, ända ifrån vice-konungen, *Earl of Carlisle*, omgifven af en lysande stat, och till stundens *nouveautés*, tvenne lejonungar, hvilkas ögon öppnat sig för dagens ljus på *Erins* gröna strand, och som tillsammans med sin mor bildat en familjgrupp, hvilken ingen af de till trädgården inbjudna underlätit att taga i ögonsigte. Samtalet öfvergick vidare till annat, som i Dublin förtjente att ses och uppmärksammas.

"Vet Ni, mina damer", sade vår ädle vän, vändande sig till mig och min vän och reskamrat, "Ni borde göra ett besök i *the Reformatory* vid *Golden Bridge*. Det förtjenar verkligen att ses, och jag är öfvertygad om, att Ni skulle vara intresserade af att göra bekantskap med det utmärkta fruntimmer, som står i spetsen därför. Mrs *W.* skall föra er dit och jag är säker om, att Ni skolen blifva väl emottagna."

Vi uttryckte vår tacksamhet för det vänliga förslaget.

"Jag känner och värderar denna qvinna sedan långt tillbaka", fortfor Doktor *W.*, "och vet att äfven hon för mig hy-

ser uppriktig tillgifvenhet. Hon tillhör en af våra mest ansedda familjer och var ännu helt ung, då hon tog slöjan och inträdde i Barmhertighetssystrarnas orden (*Sisters of Mercy*). Se här orsaken. Alltifrån barndomen hade hon lidit af stark närsynthet, hvilken ständigt tilltog, så att hon slutligen ej kunde urskilja annat än de allranärmaste föremålen. Hon kom då till mig, frågande om jag tilltrorde mig att kunna hjälpa henne. Jag svarade jakande, så vida hon ville underkasta sig en operation, hvilken först skulle förorsaka fullkomlig blindhet. Efter någon tvekan ingick hon derpå. Jag glömmer aldrig stunden för denna operation: hon var mild och tålig som ett offerlam, under det hela hennes familj låg på knä i andra ändan af rummet, försänt i brinnande böner. Hon blef blind, såsom jag förutsagt, och för hvarje gång jag såg henne, ledd af andra eller famlande sin väg ntmed staketet omkring kyrkogården för att begifva sig till helgedomen att bedja der, intogs mitt hjerta af den djupaste ångest, och jag förebrådde mig lifligt att ej ha försökt med blott ett öga i sender. Men Gud var nådig mot både mig och henne; hon återfick sin syn och det visade sig, att operationen fullkomligt lyckats.

"Någon tid sedan jag erhållit denna lugnande visshet, kom hon till mig, sägande: 'jag kommer för att bjuda er farväl.' 'Hur då?' frågade jag. 'Ämnar ni rymma er kos ifrån oss? Ämnar ni gifta er?' 'Ja', svarade hon, lugnt och allvarligt, 'men den brudgum jag valt är Christus. Under den tid jag var blind framstod för mig så lifligt fåfängligheten, tomheten af det lif jag förut fört, och jag gjorde ett löfte att, om jag finge min syn åter, egna mitt lif, mina krafter åt Gud. Jag går nu att uppfylla detta löfte.'

"Alla invändningar voro fruktlösa — hennes beslut var oryggligt. Ung, vacker, i besittning af alla jordiska förmåner, afsade hon sig allt verldsligt godt för att såsom barmhertighets-syster endast egna sig åt Guds och mensklighetens tjenst. Då 1859 den förbättringsanstalt för qvinnor, som jag nyss nämnde, stiftades, anhöll hon att få uppsigten deröfver och om det, i sanning, beundransvärda sätt, hvarpå hon uppfyllt sitt så svåra kall, finnes endast en röst. Med biträde af blott nio systrar af samma orden styr och öfvervakar hon ett antal af ända till fyrtio och än flera qvinliga brottslingar, varelses oftast tillhörande människosläktets afskum, och dessutom en skola för vanartiga flickor, hvilken är förenad med denna stiftelse. Den makt hon

eger öfver alla dessa är verkligen förvånande och endast högst sällan har det varit exempel på att de visat uppstudsighet. Så hade hon en gång emottagit en tvätt, hvilken borde verkställas på eftermiddagen, men kvinnorna sade, att de ej ville, ej ämnade företaga den förrän följande dag. Hon befallde dem då alla att gå till sängs, hvarpå hon sjelf med de öfriga systrarnas tillhjälp verkställde tvätten, så att när de brottsliga kvinnorna dagen derpå förklarade sig villiga att fullgöra arbetet, funno de det till sin förvåning och blygsel redan färdigt. Sedan dess hafva de aldrig vägrat att emottaga ett dem ålagdt arbete. Miss C., som hon kallades i världen, är i klostret känd under namn af *Mother Mary Magdalen*."

Så väl vårt intresse som vår nyfikenhet väcktes af denna lilla skildring och vi emotsågo med nöje ett besök, hvaraf vi väntade oss ett värderikt tillägg till de många angenäma och lärerika minnen vi redan samlat under vårt korta vistande i Irlands vackra hufvudstad.

Under förmiddagarne voro vi alltid upptagna i *Four Courts*, der enligt hvad våra gamla läsare och vänner torde påminna sig*) *the National Association*, då höll sina sessioner. Det var en eller par dagar efter den middag jag här omtalat, som vi med lifligt intresse lyssnade till den adress till mötet, som hölls af Mr O'Hagan, *Attorney-General of Ireland* och president för den afdelning deraf, som sysselsatte sig med straffsystemer och förbättringsanstalter. Denna adress handlade just om nyssnämnda ämnen och vi fästade oss särskildt vid nedanstående deri förekommande ord:

"Den catholska förbättringsanstalten för kvinnor vid *Golden Bridge* står under tillsyn af Barmhertighetssystrarna och i spetsen för densamma är ett fruntimmer, utmärkt ej blott för sin stora, administrativa skicklighet, men ock för det utomordentliga och välgörande inflytande hon utöfvar öfver de kvinnor, hvilka äro anförtrodda åt hennes omsorg, hvarigenom den uppoffrande hängifvenhet, med hvilken hon egnar hela sitt lif åt detta meniskoälskande värf, bär de rikaste frukter. Klokheten, ändamålsenligheten i denna stiftelses alla anordningar kunna ej nog lofordas; och genom sina förbindelser med de catholska samfundet så väl i Irland som i fremmande länder, hafva de fromma systrarna lyckats finna platser och sysselsättning för alla de i

*) Se denna Tidskrift: 3:dje årg. sid. 81, *Mötet i Dublin af X—y*.

denna förbättringsanstalt intagna brottsliga qvinnor, hvilkas vandel under vistandet der varit oklanderlig. Dylika bemödanden hafva med samma framgång blifvit gjorda af de fruntimmer, som hafva uppsigt öfver det protestantiska räddningshemmet, och resultatet deraf är, att blott ett obetydligt antal af de qvinnor — ej mer efter hvad jag kunnat förstå än 4 procent — som genomgått ofvanomtalade förbättringsanstalter, åter gjort sig skyldiga till brott. Värde af dylika räddningshem, så väl som behovet deraf, är tydligt och i ögonen fallande. Det är särdeles svårt för polisen att hålla en pålitlig och ändamålsenlig uppsigt öfver qvinliga, frigifna brottslingar; det är därför af allrahögsta vikt att de kvarstanna i säkra asyler, under uppsigt af personer af deras eget kön, till dess ett tillfälle yppar sig att för dem erhålla *god* tjenst eller att emigrera med fördel. På det hela taget må jag tillägga, att enligt de uppgifter jag erhållit, emigration i de flesta fall är ganska önskvärd*).

Kl. 4 afslutades som vanligt mötets förhandlingar för dagen och, då ännu 2½ timma återstodo till middagen, beslöto vi

*) Jag har kanske varit nog vidlyftig i anförandet af detta citat, men då uppmärksamheten äfven hos oss blifvit väckt på vigten att söka återföra brottslingen till det rätta, på möjligheten att försona honom och samhället med hvarandra, i stället att, som förr varit fallet, försämra och förbittra honom, lössläppande honom efter utståndet straff, såsom ett vildt djur, hvilket *måste* lefva af det rof det kan förskaffa sig, har jag tänkt att det ej kunde vara utan sitt intresse att lära känna de iakttagelser, som i detta hänseende blifvit gjorda i andra länder. Irland står häri kanske främst genom sitt i afseende på fångars behandling väl genomtänkta och konsekvent utförda system, det s. k. *Irish Convict system*. Genomförandet häraf, om ock ej sjelfva grundidéen, tillskrifves allmänt *Captain* nu mera *Sir Walter Crofton*, f. d. General-Direktör för de irländska fångelserna. Dem af våra läsare, som hysa ett allvarligare intresse för denna så ytterst viktiga samhällsfråga, hänvisa vi till en liten broschyr, kallad *A brief description of the Irish Convict System by Sir Walter Crofton* (London 1863). De skola deri finna en kort, men klar och tydlig framställning af såväl sjelfva systemet som de välgörande följder det visat sig ega. Vi vilja derur blott anföra det faktum, att då man 1854 i fångelserna räknade 4,278 förbrytare hade detta antal 1861 nedgått till 1,492 och var nummern på de frigifna under de mellanliggande åren ej mindre än 5,560, hvaraf en stor del tillhört de brottslingar som återfallit i brott (habitual criminals). Skulle en allmännaare önskan härom uttryckas, är Red. af denna Tidsskrift villig att ombesörja öfversättningen och utgifvandet af denna värderika skrift.

att smida medan jernet var varmt och använda denna tid till ett besök i *the Reformatory* vid *Golden Bridge*. Det ligger straxt utanför staden och vi funno utan svårighet en droska, hvars körsven, i besittning af alla de utmärkande kännetecken, som i Dublin tycktes tillhöra hans ras och klass, nemligen trasig rock, luggsliten hatt och illparigt smålöje, mot kontant erkänsla utan svårighet åtog sig att föra oss dit.

Vår väg följde den norra flodstranden och föreföll vår otålighet nästan lång, men slutligen körde vårt anspråkslösa ekipage genom ett par stora, öppna gallerportar in på en af vackra, lummiga träd beskuggad gård. Den byggnad, som låg framför oss och på hvars portklocka vi nu ringde, hade till sitt yttre ingenting anmärkningsvärdt, ingenting klosterlikt. Porten öppnades af en nunna, åt hvilken vi lemnade våra kort, på samma gång vi nämnde Doktor *W*—s namn såsom den trollformel, hvilken skulle förskaffa oss det önskade samtalet med *the Lady Superintendent*, så kallade man förestånderskan på stället. Vi infördes i samtalsrummet, ett stort, men högst enkelt rum, och efter ett par ögonblicks väntan inträdde den person, hvars bekantskap vi så ifrigt efterlängtrade.

Ingenting kunde vara mer enkelt, mer anspråkslöst och okonstladt än hennes uppträdande och sätt. Hon var klädd i en simpel, grof svart ylleklädning, som, *sans crinoline*, tätt omslöt hennes gestalt, fötterna voro instuckna i klumpiga läderkängor och på hufvudet bar hon, utom den hvita pannbindeln, som betäckte hela pannan, ett svart dok, hopfästadt under hakan. Ännu ung, hon kunde knappast hafva uppnått trettioålet, voro hennes bruna ögon vackra och lifliga, och öfver hennes ansigte hvilade ett uttryck af inre frid, af lycka och förnöjsamhet, som gjorde hjertat godt att skåda. Det tycktes som vi ej misstagit oss om den formel, hvilken för oss skulle öppna hennes port och hennes hjerta, ty hon helsade oss med största välvilja och talade om Doktor *W*. med de varmaste uttryck af erkänsla och tillgifvenhet.

"*Dublin* vet ej hvad det eger i Doktor *W*., förrän det förlorat honom", sade hon bland annat.

Vi talade sedan om litteratur och hon tycktes hvarken obekant med den engelska eller den tyska moderna litteraturen. Men vår tid var högst begränsad och andra ämnen lågo oss närmare om hjertat — vi vände talet på det stora arbete i mensklighetens och samhällets tjänst, som hon åtagit sig. Hon var ej

på minsta vis förbehållsam, utan talade gerna och med liffighet och värma derom. Hon omnämnde, huru, när fråga först väcktes, att någon syster af hennes orden skulle öfvertaga tillsynen af den påtänkta förbättringsanstalten, hon kände en ifrig åstundan att detta värf skulle uppdragas åt henne och huru hon uttryckt denna sin önskan för Priorinnan. Denna hade i början upptagit detta förslag såsom skämt, sägande: "Barn, hur kan du tänka derpå? Du är allt för ung dertill."

"Men jag kunde ej släppa denna tanke", fortfor nunnan, "utan sade halft lekfullt, halft allvarligt: 'Ni skall få se, vördade moder, att det ändå till slut blir jag, som kommer att förestå *the Reformatory*.' Och så blef det."

Jag frågade på hvad sätt hon kunde verka på de brottslingar, som här anförtroddes åt hennes vård.

"Genom deras känsla", svarade hon mig. "Jag söker uppleta någon öm, tillgänglig punkt i deras hjertan, jag efterforskar, om de ej hysa tillgifvenhet för någon menskelig varelse. Från denna punkt utgår jag och söker att från kärleken till människor leda dem till kärleken till Gud. Derigenom bemödar jag mig sedan att återföra dem till pligtens och dygdens stig, ty "det är ju kärleken till Gud att vi lyda Hans bud." Barnamörderskor vill jag dock ej emottaga, emedan det förefaller mig som skulle de hafva förqväft den varmaste och naturligaste af alla känslor — moderskärleken. Man har frågat mig, om jag har uppgjort någon plan, några regler för mitt arbete, men huru skulle jag kunna det? Sätter väl en mor sig ned att skriva regler för huru hon skall uppfostra och behandla sina barn?"

Vi underrättade oss vidare om, huru hon gick tillväga vid utväljandet af de qvinnor, hvilka i denna förbättringsanstalt fingo tillåtelse att uttjena sin fängelsetid och hon gaf oss en hastig skizz af det system, som i Irland följes vid brottslingarnes behandling, tillskrifvande *Sir Walter Crofton* hela förtjensten deraf. Enligt detta inneslutes den brottslige i cellfängelse under första stadiet af sin fängelsetid och beror tiden därför till en del på hans eget uppförande. Under de första månaderna tillåtas fångarna ingen sysselsättning, men deremot erhålla de ofta och regelbundet religiös undervisning, hvarjemte man på allt sätt söker inskräpa hos dem, att det beror på dem sjelfva att genom sitt goda uppförande något förkorta den ådömda fängelsetiden. I det andra stadiet arbeta de tillsammans, hvar och en efter förmåga och krafter, samt erhålla betyg för uppförande och noggrannt iakt-

tagande af ordningsreglorna för uppmärksamhet vid undervisningen och bemödanden till förbättring samt för flit vid arbetet. Här äro de indelade i fyra klasser och kunna förflyttas från en lägre till en högre genom förvärfvandets af ett bestämdt antal betyg. När de sålunda uppnått den högsta klassen och de därför erforderliga betygen, anses de mogna för förbättringsanstalten eller det s. k. *Intermediate stage* (öfvergångsstadiet).

Men jag vill söka att, så vidt jag minnes, återgifva *Mother Mary Magdalens* egna ord.

"Jag brukar gå till fängelset en eller flera gånger i veckan, alltefter som min tid tillåter, för att ge undervisning i religionen åt de qvinliga brottslingarna, och jag samlar dem då alla omkring mig. De få placera sig som de sjelfva vilja; somliga stå bakom mig, andra sätta sig vid mina fötter, åter andra hålla sig på ett misstänksamt afstånd. Jag väljer vanligen något af budorden för att deröfver tala med dem och söker att göra min framställning så enkel och lättfattlig som möjligt. Sedan öfvergår jag till enskildheter, frågande än en, än en annan om hennes tidigare lif, orsaken till hennes brott, vinsten, som det gifvit henne o. s. v. Jag säger henne att ännu är ej allt förloradt, att äfven på jorden gifves för henne tillfälle till försoning och upprättelse, att hon ännu kan bli en god, en aktad och nyttig medlem i samhället. 'Uppför dig väl, skaffa dig de erforderliga betygen och du skall få komma till mig', lofvar jag henne. På detta sätt komma de hit och vi bemöda oss sedan att genom visadt förtroende, genom vädjande till deras bättre känslor, genom bön och arbete lära dem att älska det goda och afsky det onda. Och i de flesta fall ha vi lyckats, ehuru både de och vi haft många strider att genomkämpa, många svårigheter att öfvervinna. En af de största är erhållandet af goda tjänster åt dem, som utgå härifrån, ty derpå beror i hög grad deras förblifvande på pligtens väg. Jag är häri mycket nogräknad, ty jag vill ej ha annat än de allrabästa tjänster (*tip-toe places*) men dessa stå dem, tyvärr, sällan till buds.

"Ofta fortfar förbindelsen mellan mig och dessa kvinnor äfven sedan de lemnat räddnings-hemmet och de gifva mig ganska länge underrättelser om sitt uppförande och sina öden. Så fick jag t. ex. för ett par dagar sedan bref från en qvinna, som i hög grad varit begifven på starka drycker, men som, efter hvad jag trodde, botad från sitt fel utgått härifrån och erhållit en

ganska god tienst. Jag hade ej på lång tid haft några nyheter från henne och hon skref nu ungefär så här:

"Vördade moder! Jag har på länge ej låtit höra af mig, emedan jag ej velat bedröfva er med den sorgliga underrättelsen att jag återfallit i min gamla synd. Ack ja, oaktadt alla goda föresatser gjorde jag det, förlorade min tienst, pantsatte mina kläder och närmade mig mer och mer förderfvet. Men Gud var nådig och bistod mig. Han gaf mig kraft att åter upprepa mig och att kufva mina onda böjelser. Jag har nu åter fått en bra plats och skall bjuda till att bibehålla den, och jag skrifver till er för att omtala det, ty jag vet att det skall glädja er."

"Är ej detta vackert? Är det ej snällt?" frågade talarinnan med en strålande, något fuktig blick, och vi bejakade det med rörelse.

På vår fråga om det ej var rätt svårt att bibehålla enighet och frid emellan dessa sinnen, så föga vana att beherrska sig sjelfva, svarade hon:

"Det är hos mig en bestämd regel att aldrig lyssna till sqvaller. Visst försökte qvinnorna härstädes i början att klaga på hvarandra, men vid ett sådant tillfälle sade jag till den, som frambar anklagelsen: 'nä väl, jag skall efter aftonbönen i qväll framkalla den skyldiga och upprepa hvad du sagt.' 'Nej, nej, för all del, omtala ej att det är jag som sagt det', blef det oroliga svaret. 'Huru vill du väl, att jag mer skall tro dina ord än någon annans, isynnerhet då du ej sjelf vill svara för dem?' sade jag, men på hennes upprepade böner, lofvade jag att ej blottställa henne. Efter aftonbönen tilltalade jag dem alla, sade dem, att en klagat på en annan, utan att dock vilja blifva känd, men att jag aldrig emottoge några hemliga anklagelser, och att det sålunda ej vore värdt att med dylika vända sig till mig. 'Förbryter sig någon mot religionens och moralens bud, mot de stadgar, som här böra åtlydas', tillade jag, 'är det en *pligt* för dem, som det känna, att omtala och bestyrka det. Men hvad det smygande förtalet, det lömska sqvallret beträffar, upptagas de ej af mig, utan får den, som gör sig skyldig till sådant, finna sig i, att jag namngifver henne för alla de samlade kamraterna.' Sedan dess har jag ej heller hört ett ord i denna syftning. Hvarje morgon har jag en emottagningstimma, då hvem som helst ensam har tillträde till mig, men det faller ingen in att sqvallra, lika litet som de andra att

misstänka någon därför. Fastän många af dessa qvinnor äro mycket äldre än jag, kalla de mig dock alla *Mother* (moder). Och det är ett ljuft ord, det öppnar deras hjertan för mig. Hvilka förtroenden har jag ej också fått under dessa stunder! Många, som varit svåra nog att bära!"

Hon tystnade en stund och förblef tankfull, men då hon märkte det spända och varma intresse, med hvilket vi lyssnade till hennes ord, fortfor hon:

"Ja, huru många hemska tilldragelser, huru många underbara öden skulle jag ej kunna berätta! Och huru mången är det ej, som utan eget förvållande, emot vett och vilja blifvit indragen på brottets bana, och den, som en gång beträdd denna, ryckes allt närmare och närmare den afgrund, som gapar vid dess slut, såvida ej i tid en skyddande hand utsträckes till den olyckligas räddning."

Såsom exempel derpå berättade hon oss en historia, under hvars åhörande än blodet isades i våra ådror, än hjertat svällde af harm eller ögonen fylldes af tårar, en historia, så hemsk och hjertslitande som någon af *Sues* romaner och dertill så mörk, att jag ej *kan* framställa den i sin helhet, ehuru jag här tecknar några spridda drag deraf.

Den handlade om en ung, vacker flicka, dotter till en aktad farmer. Hennes föräldrar voro döda och hon vistades hos en farbror, som tillhörde samma klass, och åtnjöt i hans landtliga hem skydd och aktning. Fick hon så stundom uppdrag att gå in till den närbelägna staden för att sälja smör. Vid dessa tillfällen hade hon blifvit bemärkt af en ung officer, tillhörande en förnäm och ansedd familj.

En dag, då hon var stadd på hemvägen, tilltalades hon af en qvinna, som frågade hvarför hon hade så brådtom hem, om hon ej ville se litet mer af staden, o. s. v. samt slutade med att bjuda henne med sig in till en bekant. Flera dagar föringo utan att *Anna*, så var den unga flickans namn, återvände till sitt hem, men när hon slutligen kom åter med åtskilliga förevändningar för sitt uteblifvande, var hon så förändrad både till utseende och väsende, att man knappt kände igen henne.

Någon tid förflöt sålunda, utan att hon för någon yppade orsaken till den förändring, som föregått med henne, då farbrodern en dag gick till postkontoret att efterfråga bref. Han fann der ett till sin brorsdotter och förvånad öfver, att hon egde korrespondenter, som han ej kände, bröt och läste han det-

samma. Innehållet gjorde honom ursinnig, och utom sig af vrede, hotade han att döda brorsdottern, som dragit skymf och vanära öfver sig och sin familj. Någon, som hörde dessa hotelser och kände medlidande med den olyckliga flickan, skyndade i förväg till hennes hem för att underrätta henne om hvad som händt och bedja henne hålla sig undan, till dess farbroderns raseri något hunnit lägga sig.

Den arma, tillintetgjord af förtviflan och förskräckelse, visste ej hvad hon tänkte, hvad hon gjorde, men ilade endast blindvis ut i verlden från det hem, som skänkt henne skydd och kärlek. Hon visste ej hvart hon skulle taga vägen, huru hon skulle handla, hon endast flydde som en jagad hind. Det var skymning. Aftonen var mulen och kall, hon var tunnklädd, en frossa skakade hennes lemmar. Föga medveten om hvad hon gjorde, såg hon under flykten en stugudörr stå öppen, en kappa hänga på väggen. Hon rusade in, ryckte ned den, svepte den omkring sig och flydde vidare. Men man hade bemärkt henne, hon eftersattes, fasttogs, anklagades, dömdes, utstod sitt straff och blef frigifven.

Der stod hon nu utsläppt ur fängelset. Hvart skulle hon vända sig? Hvad skulle hon taga sig till? För henne öppnade sig ingen vänlig dörr, för henne ömmade ej något deltagande hjerta. Brottslig ansedd, fridlös, förskjuten, hade hon ej något hem att vända sig till och samhället bortstötte henne. Hvad skulle hon göra? Och hvad hade väl *hon* gjort för att förtjena ett så hårdt öde? För ej så långt tillbaka såg hon sig skuldlös, lycklig, intet ondt anande, omhuldad af tillgifvenhet i ett godt och aktadt hem, och nu — nu! Hvad var hon nu? Och hvad skulle det blifva af henne? Hon nästan önskade att förståndets ljus skulle fly från hennes så grymt marterade själ, men med obeveklig klarhet upplyste det blott den hemska afgrund, hvori hon såg sig störtad.

Då ljungade en blixst igenom natten, en tanke uppflammade i hennes inre. *Om* hon endast kunde komma bort, långt, långt bort från sitt fädernesland, från allt hvad som varit henne kärt, från alla, som känt henne under lyckligare förhållanden! *Om* hon kunde bli deporterad!

Hon såg på en äng några betande kreatur, ingen bevakade dem, hon skyndade dit och lyckades fasttaga en ko. Med denna begaf hon sig på väg till närmaste stad, råkade vid ankomsten dit en polisbetjent och frågade honom om vägen till torget.

Straxt derpå kommer en landtman med brådskande ifver och påträffar samma ordningens vidmakthållare. "Jag har förlorat en ko", säger han, "och har anledning tro att den blifvit förd till staden." "Törhända är det densamma som jag nyss mötte", svarar polisbetjenten." Den leddes af en ung qvinna, som jag visade vägen till torget. Vi skola följas åt dit." De gjorde så och funno ganska riktigt både kon och den olyckliga flickan, som genast erkände sitt brott. Hon blef ånyo insatt i fängelse och domen, ehuru ej deportation, ty kolonierna hade redan protesterat emot vidare sändningar af brottslingar från moderlandet, blef ganska sträng, emedan det var andra resan stöld, och utom dess begången på öppna fältet.

Under sina besök i fängelset märkte *Mother Mary Magdalen* den olyckliga *Anna*, kände sig intresserad af hennes ungdom och intagande yttre, af de goda vitsord man gaf om hennes uppförande, och när hon förvärfvat det bestämda antalet betyg blef hon på den menniskoälskande nunnans begäran förflyttad till räddnings-hemmet vid *Golden Bridge*.

"I början var hon ganska dyster och sluten inom sig", fortfor den ädla qvinnan sin berättelse, "sällskapade aldrig med sina kamrater och talade sällan vid någon. Endast så småningom lyckades jag smälta den isskorpa, som omslöt hennes hjerta, och tillvinna mig hennes förtroende. Hon led ej blott till själen, men äfven till kroppen, ehuru hon sökte dölja det. Men jag rådfrågade en skicklig läkare, skötte henne efter hans föreskrifter och hade den tillfredsställelsen att slutligen se henne återvinna både själens och kroppens helsa."

"Och hvad har väl sedan blifvit af henne?" frågade vi båda i ett andetag.

Ett ljuft leende upplyste barmhertighetsystemens blida anlete, då hon svarade:

"Hon är nu i Australien, har der blifvit väl gift och förestår ett af de förnämsta hotellen i *Melbourne*."

Det var mig som hade en tyngd fallit från mitt hjerta och utan att finna uttryck för de känslor, hvilka rörde sig derinom, tryckte jag med värma nunnans hand, som jag slöt i min.

Men under allt detta hade tiden ej stått stilla och ryckande mig bort ur den nya verld, hvori jag under denna stund tyckt mig försatt, såg jag på klockan, påminnande mig, att man hos Doktor *W—s* väntade oss till middagen.

"Jag ville dock så gerna se mig litet omkring hos Er, innan jag lemnar Er för alltid", sade jag med en half suck.

"Välän, kommen då", sade *Mother Mary Magdalen*", och vi skola göra en liten rund kring mitt område."

Vi följdes åt genom trädgården, in uti tvätthuset, i bostäderna och sågo flera af stället temporära inneväanare, alla klädda i en slags uniform, blå klädning och hvit mössa, samt alla i full sysselsättning. De besvarade aktningsfullt och vänligt vår följeslagerskas helsning och sågo på det hela taget nöjda och belättna ut:

"Jag är mån om att ständigt hafva något arbete åt dem", sade hon. "Derför hafva vi här kor och höns och dessutom sköta de trädgården; äfven med tvätt äro de oftast sysselsatta. Vi emottaga sådan från staden."

Endast en hastig blick fingo vi kasta in i den byggnad, der skolan för de vanartiga flickorna befann sig. I ett stort rum sågo vi en af systrarna, omgifven af en mängd halfvuxna flickor, sysselsatta med sömnad. Äfven de hade sitt tvätthus med dithörande inventarier, mangel och strykrum, och flera voro der upptagna.

"Dessa äro nästan svårhandterligare än de äldre", sade vår ledsagerska.

Jag kunde ej undertrycka min förvåning öfver att se alla portar, alla dörrar öppna och olästa. Det föreföll som om hvar och en hade full frihet att gå dit hon ville, och dock visste jag, att de flesta af dessa qvinnor ej ännu uttjent sin fängelsetid.

"Händer det då aldrig att någon af dem rymmer bort?" frågade jag.

"Blott tvenne sådana fall hafva inträffat", blef svaret.

Men vi hade nu återkommit till samtalsrummet och måste tänka på hemfärden. Jag kunde knappast öfvertyga mig om, att endast ett par flyktiga timmar försvunnit, sedan jag först såg *Mother Mary Magdalen*. Det föreföll mig som om jag redan länge känt och älskat henne och afskedet var mig ganska smärtsamt. Det finnes naturer, hvilka på hjertat utöfva samma verkan som solstrålen på blommans slutna kalk — det öppnar sig omedvetet, ofrivilligt för dem och erfar af deras närhet ett välgörande inflytande. Hennes var sådan och när jag nu hviskade: *Good bye! God bless you!* kunde jag ej emotstå den impuls, som bjöd mig att kasta mig i hennes armar och taga afsked af henne som af en kär, en dyrbar vän.

Vår kusk vaknade ur sin siesta, vagnen rullade tillbaka mot staden och snart låg *Golden Bridge* långt bakom oss, men aldrig utplånas ur mitt hjerta minnet af den ädla qvinna, som der med den mest uppoffrande sjelfförsakelse egnar hela sitt lif åt ett af människokärlekens svåraste värf. Välsignelse öfver hennes ädla bemödanden! Välsignelse öfver alla dem, som tråda i hennes fotspår!

Och när jag någon gång öfverlemnar mig åt drömmier, *day-dreams*, som engelsmannen så träffande benämner dem, och i minnet framkallar bilder ur det förflutna, visar sig ofta för min inre syn gestalterna af de båda qvinnor, hvilka jag här sökt teckna med några flygtiga penndrag, ty min berättelse är en sannsaga. Jemförelsen emellan dem båda gör sig sjelf; de utgöra en af de många illustrationerna på det skenbara och det verkliga, ett af de otaliga, men oftast förbisedda bevisen på axiomet att den *verkliga lyckan* mindre beror af yttre förhållanden — så länge anden omslutes af materien *måste* dessa dock i mer eller mindre grad inverka på densamma — än af hjertats tillstånd, af den frid med Gud, med verlden, med sig sjelf, som vida öfverväger alla yttre förmåner, huru lysande dessa än måtte förefalla den ytliga betraktaren. Tänker jag mig under en sådan stund *Anaïs d'Armagnac*, så rikt utrustad af naturen, så frikostigt begåfvad med hvad verlden kallar lycka, omgifven af lyxens och rikedomens alla bländverk, minnes jag tillika med smärta oron, som gnagde hennes hjerta och framlyste i hennes ögon, tomheten, som rådde i hennes själ. Föresväfvar mig då derjemte den ödmjuka, anspråkslösa nunnan, beröfvad all den yttre glans, som fångslar och intager sinnena, men med ett ljuft smålöje, talande om förnöjsamhet, och med en strålande blick, vittnande om himmelsk frid, då framstår hon för mig hög, sublim i sin enkla sanning och mitt hjerta hviskar med full öfvertygelse:

Lyckliga, lyckliga *Mother Mary Magdalen!*

— ra.

XVI. — NYTT PÅ VÅR BOKHYLLA.

1. *Minnen från en sjuttonårig vistelse i Nordvestra Amerika, af Gustaf Unonius. Senare delen. Andra Upplagan. Upsala 1862.* Att lemna en noggrann redogörelse för denna den sista 400 sidor starka tomen af andra delen af hr Unonii "Minnen", hvilka härmed äro afslutade, nekar oss det begränsade utrymmet; men vi kunna icke afhålla oss att genom en kort öfersigt af dess innehåll anbefalla den åt dem af våra läsare, hvilka ännu ej sjelfva hunnit taga del af den digra tomen, hvars omfång ock torde afskräcka en och annan. Som man vet, äro dock *Hr Unonii Minnen* i allmänhet ganska lättlästa, så snart de ej alltför vidlyftigt och omständligt afhandla de religiösa schismerna, hvilkas småaktiga groll, en och annan gång påpekadt, visserligen tillhör måloingen af de kyrkliga förhållandena i Amerika, men hvilkas ofta återkommande detaljerade beskrifningar trötta läsaren och onödigtvis öka bokens nog digra omfång. Författaren är sig för öfrigt lik i dessa såsom i sina föregående minnen, och man följer honom med samma känsla som man lyssnar till en gammal bekant, hvars förtjenster man värderar och vid hvars fel och olater man småningom vant sig. Till förtjensterna höra, utom det vanligtvis lediga och naturliga behaget af stilen, äfven en synbar sträfvan att opartiskt bedöma förhållandena och folket i det land han beskrifver, äfven då, när han med prisvärd ifver afråder sina landsmän från att öfvergifva hem och fosterland, för att, såsom ofta sker, med plånboken tom, men hufvudet fyllt af vidunderliga illusioner. begifva sig öfver hafven att i Nya Verlden söka en lycka, som med arbetsamhet och måttliga anspråk mången gång långt säkrare stått att vinna i hemlandet. Detta är tvifvelsutän en af arbetets största förtjenster, hvilken ock skulle bereda det ett obestriddt rum bland våra sockenboksamlingar, om det ej tillika innehölle så mycket, som föga eller alls icke lämpar sig för läsare med begränsade intressen och ännu mera begränsad tid att använda till läsning. Vi hoppas därför, att författaren skall verkställa den plan han i en tidningsuppsats nyligen omnämmt, att i en mindre skrift framlägga sina åsikter angående utflyttningar till Amerika, och äro öfvertygade att en sådan skrift, om den blir

enkel, klar och sakrik, skall kunna uträtta mycket godt och erhålla stor spridning. Men vi återgå till den sista delen af *Minnena*, hvars mångsidiga innehåll lofvar intresse åt läsare af de mest olika anspråk. Man finner der skildringen af det Amerikanska umgängeslivet, affärs- och familjelivet, välgörenhets- och skolväsendet, slafveriet och emancipationsvurmen, den inhemska politiken, de olika religionerna, men i all synnerhet af de kyrkliga förhållandena och presternas ställning till sin församling, till staten och till hvarandra, hvilken ofta tycks vara i sanning bedröflig. Allt detta, späckadt med mer och mindre märkvärdiga anekdoter samt med ett och annat småaktigt och opassande utfall mot vissa svenska samhällsklasser och personer, till hvilka man vet att författaren hyser ett gammalt agg, finner man, visserligen temligen huller om buller, hopadt i författarens *Minnen*, men dock alltid sammanhållet af och utgående från en gemensam medelpunkt, författarens egen personlighet, hans äfventyr och hans praktiska erfarenhet af alla nybyggar- och emigrantlivets vedermodor, använd till tjänst och upplysning för dem, som kunna vara hågade att våga det samma som han. Af mesta intresse synes oss för öfrikt skildringen af åtskilliga välgörenhetsinrättningar samt af den Amerikanska qvinnans verksamhet för lidande likar, äfvensom historiken öfver "*det nya Sverige*", samt minnena af dessa de första svenska kolonierna i Amerika.

2. *Om medborgerliga Inrättningar för allmän och enskild nytta. Prisskrift af K. S. Schnell, öfversatt af G. Svederus med tillägg om åtskilliga svenska förhållanden af Utgifvaren. Stockholm 1862.* Överflyttandet på vårt språk af detta förtjenstfulla arbete, är ett nytt och glädjande bevis på det allt allmännare spridda intresset för några af tidens allvarligaste sociala frågor — i viss mån lifsfrågor för alla samhällen, och hvilka kunna innefattas i följande trenne punkter: *fattigdomens orsaker, dess inverkan på individen och på samhället, samt medlen till dess häfvande.* Författaren till den ofvannämnda skriften sysselsätter sig med alla dessa tre grundfrågor i ämnet, betraktande dem så väl ur människokärlekens som ur det praktiska förnuftets synpunkt, och ger i många afseenden förträffliga råd och upplysningar, angående det verksammaste sättet att lösa dem, i det han tillika genom beskrifningar på en mängd inrättningar och föreningar inom Tyskland till förebyggande och afhjelpande af nö-

den ibland de arbetande klasserna, samt framläggande af deras resultat, ger praktiska hänvisningar och exempel af stort intresse och värde. Så erhåller man t. ex. noggranna beskrifningar på *Sparbanker, Förskotts- och kreditföreningar, gemensamma varumagasiner, Föreningar för anskaffande af födoämnen och arbetsråvaror till goda priser, Byggnadsföreningar, Försörjningsanstalter för ålderstigna, Helsevårdsinrättningar, Uppfostringssällskaper, Arbets-skolor, Fortsättnings-skolor*, m. m. jemte stadgar och reglementen. Dessutom beledsagar Förf:u hvarje beskrifning med några upplysande förord, och, der så ske kan, framlägger han äfven resultatet af de olika inrättningarnes verksamhet. Att öfversättaren riktat arbetet med berättelser om åtskilliga svenska Föreningar och Stiftelser i samma riktning, har i väsendtlig mån ökat dess intresse för svenska läsare. Af dessa Föreningar är det en, *Husbyggnadsföreningen* eller det så kallade *Bolaget Arbetarhemmet* i Stockholm, som under dessa tider, då hushyrer stigit i en så oerhörd grad, och på ett för den fattige arbetaren i synnerhet betungande sätt, icke kan annat än väcka glädje hos hvar och en, som intresserar sig för en förbättring i detta afseende, samt en önskan att många goda viljor och verksamma krafter måtte sätta sig i rörelse för åvägabringande af flera sådana föreningar, eller kanske ännu bättre *en* i större skala, såsom Byggnadsföreningen i Berlin, hvilken så väl i ekonomiskt, som i sanitärt och sedligt hänseende verkat otroligt mycket godt. Med fullt ändamålsenlig organisation och under klok ledning skulle säkerligen en sådan stor Förening utfalla lika förmånlig för alla parter som den ofvannämnda *enda* nu i Stockholm existerande, hvilken, såsom namnet antyder, dock endast kan betraktas såsom ett enskildt bolag, ursprungligen bildadt *endast af Arbetskarlar*, kända för redbarhet och klokhed, och *hvars aktier under de 8 första åren af bolagets tillvaro, stigit i värde från 250 Rdr Rmt, till 1000 Rdr samma mynt*, då likväl *hyran för hvarje lägenhet* i det af Bolaget uppbyggda huset, *bestående af ett rum och kök*, ej uppgår till mer än *80 Rdr Rmt*.

Den princip, hvilken kanske helt omedvetet eller blott instinktmässigt legat till grund för denna Byggnadsförening, bildad af personer tillhörande just den samhällsklas, hvars förmån föreningen afser, utgör också den ledande principen i *Schnells* förtjenstfulla arbete. Så väl i den förträffliga inledningen och

i de upplysande anmärkningar, som åtfölja beskrifningarne på olika *Medborgerliga Inrättningar*, som ock i hänvisningarne till andra liktänkande författare i samma ämnen, såsom *Riehl*, *Schulze-Delitsch*, *Kotzenau*, *Holzschuher* m. fl. finner man samma grundidé. "Denna grundsats är", säger författaren, "den för hvarje frisk och arbetsför person naturliga: *"hvar och en människa skall så vidt möjligt är draga försorg om sig sjelf."* Att gifva impulsen till denna princip genomförande och allmänna erkännande, så väl bland *hjälpbehöfvande* som bland *hjelpare*, att i ord och handling bevisa att *allt understöd* måste vara riktadt på att hos den hjälpte framkalla *vilja* och *tillfälle* till *sjelfförsörjning*, se der hvad som enligt författarens åsigtter åligger den enskilde välgöraren. Och kan det väl finnas något bättre, något mera nödvändigt, säger författaren, än att leda människan till fri utveckling af dess egen kraft och till fullt herravälde öfver sig sjelf? Alla åtgärder till social privathjelp, utgångna från en annan grundsats och hänvisande på något annat mål, måste anses såsom minst sagdt otillförlitligt. Den makliga, passiva gifmildheten, det tanklösa almosegifvandet, är i författarens tanke *ett lika positift ondt* som den nöd, man dermed smickrar sig hafva afhjelpat, under det man dock i verkligheten befordrat dess tillväxt. "Öfver allt", säger *Riehl*, "der allmosegifvandet är organiseradt i stor skala, saknar man välstånd, intelligens och moralitet hos arbetarebefolkningen." Välgörenheten *ensam* har man öfverallt funnit befordra liknöjdhet, tröghet, lättja, i allmänhet sagdt *passivitet*, som tillsammans aflägsna all trefnad och välsignelse. *Det frikostigaste understöd från andra hjälper arbetaren icke, så länge han sjelf anser sig hjälplös, och det är just denna förtviflande tro på egen hjälplöshet, som alstrar proletarietets sinne och karakter.*

Huru skall då en lefvande och insigtsfull människokärlek ordna sin verksamhet, för att kunna bringa den obemedlade arbetaren derhän, att han både kan och vill sjelf i kraftig handling verka för sin egen uppehållelse? Hvilka utvägar skall man vidtaga för det ändamålet?

Att medverka till utredandet af dessa för hvarje samhälle så viktiga frågor, är afsigten med den värdefulla skrift, vi härmed anmält och till hvilken vi en annan gång torde återkomma, för att meddela läsaren en närmare kännedom så väl om författarens åsigtter som om de välgörande föreningar och stiftelser,

han omnämner, isynnerhet de, hvilkas verksamhet grunda sig på de ofvannämnda högre principerna för en rätt välgörenhet.

3. *Året om. Läsnings i den husliga kretsen.* Af denna tidskrift, enligt anmälan, uteslutande redigerad af fruntimmer, har första häftet utkommit. Det innehåller utom några små uppsatser, ett par täcka poemer af *Mathilda*, en quasi fransysk novellette, vittnande om en ledig stil, samt en i öfversättning börjad längre roman af *Miss Cummins* och skall, enligt Red:ns program *), rekommendera sig till hvar och en, som ej vidare anser sig behöfva någon bildning.

För vår del hoppas vi att Red:n snart blir sitt program otrogen och skola då med glädje följa detta, likasom hvarje annat företag af den svenska qvinnan, som är egnadt att *direkt* eller *indirekt*, *medvetet* eller *omedvetet* utöfva ett godt och förädlande inflytande på henne sjelf.

Om ett dylikt företag har Red:n af *Året om* — "*indirekt*" — gifvit oss ett glädjande intyg. Tidskriften, som i typografiskt afseende är utrustad med all omsorg, är nemligen tryckt hos Sveriges första qvinliga boktryckare Louise Söderqvist. Red:n har genom detta val af boktryckare gifvit ett godt föredöme, som vi hoppas skall efterföljas af hvarje svensk skriftställarinna hvilken ej är bunden af föregående öfverenskommelser.

Hvad oss särskildt beträffar, ha vi Red:n af *Året om* att tacka för *ett godt beslut*, det att göra ett besök i M:ll Söderqvists boktryckeri, ett besök, som skänkt oss en verklig tillfredsställelse och för hvilket vi i nästa häfte omständligare skola redogöra.

Reader.

XVII. — QVINNAN SÅSOM TRÄDGÅRDSODLARE.

"Ja, hvarför icke! Trädgårdsarbetet är just ett af de arbeten, som bäst passa qvinnan", säger förf:n till uppsatsen "*Om den Svenska Qvinnan i förhållande till Hemmets yttre vård och försköning*" **). Och detta utrop "hvarför icke!" ha vi sedan dess hört upprepas från mer än ett håll. På ett

*) Hufvudsumman af detta program synes koncentrerad i de med kursiv stil och citationstecken försedda orden:

Vi skriva icke "för att bilda".

**) Se 4:de årg. sid. 1.

och annat ställe har det till och med öfvergått från blotta välvilliga ord till handling. Planen till inrättande af en liten trädgårdsskola för flickor i Åtvid församling af Östergöthland ha vi redan omnämnt*). I en annan trakt af Östergöthland har man redan för tre år sedan på en annan väg sökt verka för samma ändamål, såsom kan synas af följande

Utdrag ur Skärkinds Hushållsgilles protokoll.

— — — — —

"Då vid mindre egendomar qvinnor i stället för karlar, hvilkas arbetskraft till mycket annat är starkt anlitad, kunde med fördel begagnas vid trädgårdsskötseln, hvilket ock lärers brukas utomlands, beslöts att hemställan skulle göras, genom Hushållnings-Sällskapets Förvaltnings-Utskott, hos länets trädgårdsförening om beredande af plats vid dess skola för qvinliga trädgårdselever, hvilka borde erhålla fri kost och undervisning.

"Bestyrelsen understödde så mycket heldre denna hemställan, som den äfven anser karlar mindre passande för skötseln af små trädgårdar. Dels äro de nemligen alltför dyrlegda i förhållande till de små trädgårdarnes nettobehållning, och dels slutligen alltför "lärd" för att beqväma sig till andra förefallande sysslor under vintern. Qvinnor äro nyktra, billiga och kunna lätteligen med spånad, väfnad m. m. sysselsättas under den tid, som ej är upptagen med göromål i trädgården. Dessutom torde få antagas, att deras milda väsende och sinne göra dem mera passande för ett af människans ädlaste yrken. En gång gifta, kunna de till sin familj sprida håg och kärlek för denna sysselsättning, samt för en och annan ledig stund äfven försköna bostadens omgifning, sålunda förädlande hemnets trefnad och lugn för den från sitt dagsarbete återvändande mannen. Bestyrelsen anhåller af dessa skäl, att Förvaltnings-Utskottet täcktes på bästa sätt bereda frågan till ett önskvärdt mål".

— — — — —

Tångstad den 31 Dec. 1860.

Axel von Arbin,
Ordförande.

Detta förslag, framställt till Linköpings Läns Hushållnings-Sällskaps Förvaltnings-Utskott, blef af detta utskott afslaget.

*) Se 4:de årg. 2:dra häftet sid. 174.

Vi hoppas dock att frågan, en gång upptagen, är af dem, som ej kunna falla, och att den svenska kvinnans för-måga iuom detta yrke, såsom inom så många andra, småningom skall göra sig gällande och bereda henne nya tillfällen till sjelf-försörjning och till nyttig verksamhet för sig och andra.

För att emellertid litet närmare belysa frågan, meddela vi här några rader ur ett bref från en af Tidskriftens vänner, rörande samma ämne.

"Har kvinnan något i trädgården att göra? I uppsatsen om "Hemmets yttre försköning" m. m., har den frågan blifvit betraktad i stort. Låtom oss nu äfven se den i smått.

"Finnes väl något lämpligare utarbete för kvinnan, än trädgårdsodling? Det är ju på sätt och vis ett perlstickararbete, fordrar framför allt trohet i det lilla, tålmod, ödmjukhet, kärlek, smak. Hvem har allt detta i högre grad än kvinnan? Öfverallt i de gårdar, der lifvet ännu ej mycket skiljt sig från naturen, är kvinnan också alltid trädgårdens upphof och vårdarinna. Stugornas blomsterlist, källand och bärbuskar — — alltid är det dagsarbetarens *hustru*, som framkallat och som vårdar dem. — — — Det är blott en falsk riktning inom samhällslifvet, som skiljt kvinnan från denna sin naturliga verk-ningskrets. — — — Är det icke upp och nedvändt, att man låter flickor och hustrur gå i *tung* bruks- och landtbruks-arbete, som endast tar den råa armstyrkan i anspråk, under det pojkar och karlar arbeta i trädgården med alla der före-kommande fina, täcka, lätta, förädlande sysselsättningar? Qvin-nor gå på slagghögarna och hacka, under det att karlar binda buketter, vattna blomsterrabatter, ansa krukväxter o. s. v. Qvin-nor gå på åkern och "slå kokor" under det att karlar linda spaliertäd och insamla frukt".

— — — — —
Så långt vår brefskrifvare.

Att upphäfvade de missförhållanden, som han påpekar och hvilka måste springa hvar och en i ögonen, finnas två enkla medel: 1:o Att låta kvinnan lära trädgårdsodling lika grund-ligt som mannen. 2:o att sedan lemna henne tillfälle att an-vända denna kunskap. Det ena åligger väl egentligen träd-gårdsföreningarnes styrelser, det andra godsegarne; dock kunna de senare äfven utan, eller rättare i afvaktan på de förres medverkan, uträtta mycket.

De af godsfolkets döttrar, som visa mera lofvande anlag,

omhuldad ofta och undervisas af egarens döttrar, men på ett sätt, som ej alltid är dem nyttigt, då det ingifver dem olust för allt arbete utomhus, äfven sådant, som med all rätt hör qvinnan till, och kommer dem att helst tillbringa hela dagen i den qvafva stugan vid en virkning eller ett broderi, som de fått lära af "herrskalet", men som för dem är af föga eller intet gagn. Vantrefnad vid hemmet, liknöjdhet för omgifningen, grannlåtssjuka i olycklig förening med bleksot, blifva blott alltför ofta följderna af ett dylikt välvilligt men ovist intresse.

Låt oss nu antaga att dessa flickor, i stället att lära brodera, genom sina vänliga beskyddarinnors förord, erhållit tillstånd att af gårdens skicklige trädgårdsmästare lära hans yrke; att de i stället för den onyttiga virkningskonsten fått inhämta de första grunderna i botanik och växtlära med praktisk tillämpning på trädgårdsodlingen, samt äfven en smula räkna och bokföring; att de, allt under ledning af sina beskyddarinnor, fått bilda sin smak, odla sitt färgsinne, öfva sin blick för det sköna i naturen och lära den, öfver allt, men i synnerhet i trädgården, behöfliga konsten att förena det vackra med det nyttiga. Skulle de ej efter några års sådan undervisning vara friskare, lyckligare, nyttigare människor än de med sin lott missnöjda stackars sjukliga stugubrodöserna? Och skulle de ej, fullkomligt så väl som mången "mästare", kunna på egen hand förestå en trädgård? Redan länge har man i närheten af Stockholm och andra städer med fördel använt olärda dalkullor att sköta trädgårdarne. Detta visar att den svenska qvinnan åtminstone icke saknar anlag för det förädlade trädgårdsarbetet. Man skall invända att hon behöfver hjälp till körslor och till den tyngsta gräfningen, och det är sannt. Men huru många hjälpdagsverken fordrar ej hvar och en aldrig så litet finare trädgårdsmästare? En sådan åtager sig lika litet att *ensam, utan allt tillfälligt biträde* sköta en trädgård, som en qvinlig trädgårdsodlare skulle kunna göra det. Med samma skicklighet i öfrigt stå de således äfven i detta afseende på samma punkt, och vi kunna ej inse *något* skäl att utestänga qvinnan från detta yrke. Tvertom tro vi och hoppas att hon rätt snart skall få fast fot der och räkna i detta afseende på en villig medverkan af den bildade qvinnan på landsbygden.

Esselde.

VIII. — VÅR PORTFÖLJ.

Bland lagförändringar, hvilka under närvarande riksdag blifvit af Rikets Ständer påyrkade, är det tvenne, som komma att blifva af ganska stor vikt för landets qvinliga befolkning.

1:o. Förordningen, att qvinna må vara myndig vid fyllda 25 år, utan behof af någon sådan anmälan, som stadgas i nu gällande lag. För att denna förordning skall blifva gällande läres dock fordras K. M:ts sanction, hvilken ännu icke blifvit meddelad.

2:o. Stadgandet "att ogift qvinna, som fyllt tjugofem år, ej vidare stånde under giftoman", hvarvid dock tillägges, att ingen ändring derigenom kommer att ske i föräldrars rättighet att förklara arflös en dotter, som gift sig mot deras vilja.

Ehuru intetdera af dessa lagutskottets förslag haft någon betydande majoritet att bekämpa, hörde man dock under de båda frågornas behandling många skiljda omdömen rörande desamma.

En del ansåg dessa mått och steg såsom en naturlig och nödvändig konsekvens af föregående åtgärder i myndighetsfrågan, förklarande dem innebära en skyldig rättvisa — en förmån, som man ej längre kunde förvägra qvinnan.

Andra åter menade att det vore mindre grannliga att genom det nya stadgandet ålägga qvinnan såsom ett slags tvång att, *med eller mot sin vilja*, vara myndig vid 25 år, samt att, om hon sjelf ansåge sig oduglig att förvalta sina egodelar, sålunda nödgas offentligen erkänna denna brist.

Bland glädjande företeelser af qvinlig företagsamhet, energi, klokhet och smak, är den af M:ll *Brandes* anordnade industriexpositionen i Stockholm vid Regeringsgatan N:o 28, onekligen den bäst uppställda och rikhaltigaste sådan som Sveriges hufvudstad någonsin haft att uppvisa. Med något understöd af staten bevistade M:ll *Brandes* förlidet år den stora Londonexpositionen, samlade der nödig insigt och erfarenhet för sitt tilltänkta företag, samt öfverenskom med de flesta svenska exponenter att öfvertaga deras expositionsartiklar. Med ytterligare något understöd ordnade hon sedan vid hemkomsten en rikhaltig exposition af svenska industrialster, en del af den utmärktaste beskaffenhet, upptagande 10 stora salar, der äfven, genom M:ll *Brandes*' försorg de olika varorna till bestämda priser afyttras. — Att den rikhaltiga expositionen hittills ej varit så flitigt besökt, som man kunnat vänta, visar en rest af liknöjdhet för landets industri och för företagets betydelse hos hufvudstadens befolkning, som är rätt sorglig, men som vi dock hoppas snart, *par la force des choses*, måste gifva sig.

För vår del hafva vi från besöken i den första fullständiga af en svensk qvinna ordnade industriexposition, medfört intryck af den gladaste mest hopp-gifvande art, endast fördunklade af den — erkännom det! — öfvermåttan klena figur, som den qvinliga industrien spelar. Utom Motala-flickans vackra träsnideri, hvilket dock, genom valet af ämne för framställningen, ger en sorglig påminnelse om svenskens förakt för det inhemska och förkärlek för allt utländskt, utom detta träsnideri och ett snäckarbete i form af ett krokan-tempel — intet annat af kvinnohand förfärdigadt än de eviga virkningarne, de ändlösa tapisserierna och de tallösa kragbroderierna! När skall det blifva annorlunda?

Qui vivra verra! I alla händelser skall M:ll *Brandes* förtjenstfulla företag säkerligen i sin mån bidraga att småningom, genom lättad afsättning, höja äfven den *qvinliga* industrien i vårt land.